

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszék

SIMON NIKOLETT

HAMISSÁG KONTRA IGAZSÁG
A BÜNTETŐJOGI ÉRTELEMBEN VETT HAMISSÁG MEGJELENÉSI
FORMÁI, MINT AZ IGAZSÁG KIDERÍTÉSÉNEK GÁTJAI

Témavezető: Dr. Belovics Ervin Ph.d. egyetemi docens

Budapest, 2012

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS-TÉMAMEGJELÖLÉS	4
I. BÜNTETŐJOGI ELMÉLETEK	5
I.1. A büntetőjog fő célkitűzése az anyagi igazság elvének az érvényre juttatása	5
I.2. A védett jogtárgy kiemelt jelentősége.....	6
I.3. A bűncselekménycsoporton belüli szűkítés indokai.....	7
I.4. A hamis tanúzás és hamis vád nemzetközi és hazai történeti fejlődésének összehasonlítása	8
II. CRIMEN CALUMNIAE	10
II.1. A hamis vád komplett dogmatikai elemzése	10
A.) A bűncselekmény elhelyezése	10
B.) Az elkövetői kör, passzív alanyi kör	11
C.) Az elkövetés helye	12
D.) A vádolás hamisságának jelentéstartama.....	13
E.) A vádolás objektív és szubjektív hamissága	14
F.) Az elkövetési magatartások, a hamis vád két alakja	16
F.)/1. A tulajdonképpeni hamis vádolás.....	18
F.)/2. A hamis gyanúfeltétel, mint a bizonyítékok koholásának módszertana	19
G.) Befejezettség, kísérlet, részesség, szándékosság és gondatlanság.....	22
III. TESTIMONIUM FALSUM.....	24
III.1. A hamis tanúzás komplett dogmatikai elemzése	24
A.) A vallomás hamissága és büntetéstani jellemzői.....	25
B.) A hamis esküről	27
C.) A bűncselekmény lehetséges alanyai	27
D.) Az elkövetés helye és „tárgya”	30
E.) Befejezettség, kísérlet, szándékos és gondatlan hamis tanúzás	32
E.)/1. A culposus hamis tanúzás	34
F.) A hamis vád és hamis tanúzás büntetési tételeinek összevetése	35
III.2. Az 1978. évi IV. törvény és a 2012. évi C. törvény hamis vádra és a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseinek összehasonlítása	36
IV. A GYAKORLAT TÜKRÉBEN	38
IV.1. Jogesetek a hamis vád témaköréből	38
IV.2. A hamis tanúzás a gyakorlatban.....	43

CONCLUSIO	45
IRODALOMJEGYZÉK	46

BEVEZETÉS- TÉMAMEGJELÖLÉS

A büntetőeljárás célját évezredek óta, amióta és ahol a bűnügyek intézése rendezett eljárás alakjában folyik, kifejezetten és hangsúlyozottan az igazság keresésében és ennek érvényesítésében határozzák meg. Ezen gondolatok még ma is aktuálisak, hiszen definíciói az igazságra egyértelműen a büntető igazságszolgáltatás szerepét hivatottak szolgálni a büntetőügyekben, mind a tények megállapítása, mind pedig a büntetés kiszabása során. Az igazság, a valós megtörtént események rekonstruálása oly kiemelkedő célként van jelen a büntetőjogban, amely nem tűri, hogy a hamisság gátat szabjon ennek véghezvitelének.

Ezért is szankcionálja a Büntető Törvénykönyv a hamis vádat és hamis tanúzást az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében oly régóta, mutatva ezzel azt, hogy a hamisság közvetlen formájában épp e bűncselekménykör kapcsán ütközik ki leginkább. A hamis vád közeli rokonságban áll a hamis tanúzással, így mindkét bűncselekmény tárgya az igazság meghamisítása, melyet de lege ferenda javaslatokkal is alátámasztok. Úgy gondolom, hogy e deliktumok élethelyzetekre való reagálása szinte teljes körű. A lényeg maga az igazság, s ha ezt elferdítik, a hamisság életre kel, s bélyeget hagy maga után egy bűncselekmény formájában.

Ezen célkitűzés mentén vizsgálom meg azokat a bűncselekményeket, melyek legfontosabb ismérve éppen a hamisság. A TDK dolgozatom legfőbb célja, annak bebizonyítása, hogy a hamisság evidenciaként kezelése nem vezethet megoldásra, s dolgozatomban erre hívom fel a figyelmet: a problematika koránt sem alapvetés.

I. BÜNTETŐJOGI ELMÉLETEK

I.1. A büntetőjog fő célkitűzése az anyagi igazság elvének az érvényre juttatása

A hamisság jelenlétének ténye a hazai büntetőjogban is vitathatatlan, amely szoros összefüggésben áll az igazság fogalmi sajátosságaival, s magával az igazsággal. A büntetőjog fő feladatának és egyben célkitűzésének tekinti az igazság kiderítését, melyet számos büntetőpolitikai törekvés is igazol. Egyetérthetünk abban, hogy Fayer László előtt és óta is a büntetőjog leghangsúlyosabb és legmagasabban elhelyezkedő vezérelve az igazságos ítélet meghozatala. Az igazságosság, amelyért már Lombroso és Ferri is küzdelmet folytatott, megfeleltethető egy olyan társadalmi alaptörvénynek, mely egyetemes és örök, s amely az egyén viselkedésétől függetlenül érvényesül,¹ vagy érvényesülnie kellene a társadalom egészében. Amennyire cél az igazságosság véghezvitele a társadalomban, olyannyira elérhetetlen.

A múltban lezajló események pontos rekonstruálása, a bűncselekmény tényálladékainak precíz megállapítása a közvetlen bizonyítékok hiányában csak a logikai visszakövetkeztetés módszerével lehetséges, éppen ezért a historikus teljes és beható megismerés nehéz feladat.² Továbbá, ha ezen felül még hazugságok is felmerülnek a tényállás tisztázásakor, csak még messzebb kerülünk az eszménytől. Az utóbbiak alapján, hogy várhatnánk el, hogy a büntető ítéletekkel szolgáltatassanak igazságot? Fayer László két akadályban látja az igazságosság érvényesülésének gátjait, mégpedig egyrészt a bíróságok körében tisztázatlan igazságfogalomban, mely követelményei és érvényesíthetősége szempontjairól sem kaphatnak hiteles képet, másrészt a vezérelvek értelmezésében vél felfedezni némi tisztázatlanságot.³ Az első szempont iránymutatásul szolgálhat arra, hogy a hamisság milyen szerepet tölt be a büntetőjogban. Anyagi igazság alatt, szemben a polgári perjogra jellemző alaki változatával, a büntetőjog magasabbra teszi a mércét és a valódi, teljes, tökéletes és etikai igazságot keresi,⁴ melyben a társadalmi rosszallás, az egyén büntetőjogi felelőssége és a szubjektív bűnösség is szerephez jut.

¹FINKEY Ferenc: Anyagi igazság és téves jelszavak a büntetőjogban. Magyar Jogi Szemle, Bp.,1927.4.

²FINKEY (1927) i.m.5.

³FINKEY (1927) i.m.13.

⁴FINKEY (1927) i.m.15-18.

Az a ráeszmélés tehát, hogy ezek a bűncselekmények magára az igazságszolgáltatás rendjére, működésére kívánnak hatni, egy olyfajta befolyásolást jelent, mely befolyásolás, ha érvényesülni képes, a lényegét, vagyis az igazságot ferdíti el, és igazságtalan döntéseket eredményez.⁵

I.2. A védett jogtárgy kiemelt jelentősége

Az igazság kiderítéséért vívott örök harc összetartozik magával a jogterülettel, hiszen a hamisság szorosan összefüggő ismertető jegye a bűncselekményeknek. Ugyanis a vádlott legtöbbször tagad, s mivel egy tanú nem tanú, és a vallomások legtöbbször ellentmondásba kerülnek egymással, amely gyakorta az igazság elferdítésével is jár, nem is beszélve a szándékosan valótlanul vallókról. A problémakör legmélyebb elemzése érdekében a bűncselekmények oly körére kell szűkíteni a vizsgálódást, ahol ez a jelenség élő és közvetlenül jelen van. A társadalomra fokozottan veszélyes cselekmények túlnyomó többsége viszonylag gyorsan a hatóságok tudomására jut, sok esetben viszont a bűncselekmények felderítése vall kudarcot. Az igazságszolgáltatásnak büntető anyagi jog szempontjából kiemelkedően fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy tájékoztatást kapjanak az ügydöntés alapjául szolgáló múltban lezajlott eseményekről, amely ügydöntéssel azonban koránt sem ér véget az igazságszolgáltatási szervek munkája.

Ha e tájékoztatás nem épül valós adatokra, a bűncselekmény akár már ezzel is megvalósulhat, így tehát szükség van az olyan cselekmények büntetendővé nyilvánítására is, melyeknél döntő embereknek a közreműködő szervekről és az egész társadalomról alkotott véleménye, s melyek kifejezetten az állami büntetőhatalom hatékony működését akadályozzák. A leírtakból egyenesen következik az, hogy ha e cselekmények elszaporodnak – már pedig az a tendencia látszik megmutatkozni, hogy egyre nagyobb számban fordulnak elő – könnyen egy ördögi körforgásban találhatjuk magunkat, hiszen a társadalomban elterjedt téves nézet az előforduló kevés, mégis hibás ítéletekre vezethető vissza. Az igazságnak, a jognak kell elbuknia, ha a bűnös merényletek hamisított vagy költött színekben tüntetik elő a tényeket, melyek a jog megállapításának alapjait képzik.⁶ Azért, hogy ez ne így legyen, ezért szükséges e bűnös cselekedetek felfedése és büntetendővé nyilvánítása.

⁵BELOVICS Ervin: A hamis vád elkövetési magatartásainak sajátosságai. Iustum Aequum Salutare, Bp.,2011/4.38.

⁶Uo.

Akkor, azonban ha egy ilyen „torz társadalom felfogással” állunk szemben, az igazságszolgáltatás sem tudja megfelelő módon betölteni a feladatkörét, főként azért sem, mert az igazságos ítélet meghozatala is veszélyben van. Hiszen [igazságos] csak az az ítélet lehet, amelynek alapjául szolgáló tényállást a valóságnak megfelelően állapították [meg].⁷ Az igazságszolgáltatás védelméhez fűződő érdek az, hogy az alaptalan eljárások ne jelentsenek veszélyt a hatóságok munkájára, és „munkásságuk feleslegesen igénybe ne vetessék”.⁸ A cél nem az tehát, hogy a védett jogtárgy szempontjából legsúlyosabbnak vélt bűncselekmények kerüljenek részletes kifejtésre, hanem a Földvári József által is kiemelt célkitűzés mentén a törvényhozó akaratát kell közvetíteni, és – a lehetőségekhez képest – a gyakorlati munka elősegítésén kell munkálkodni.⁹

I.3. A bűncselekménycsoporton belüli szűkítés indokai

A legkézenfekvőbb bűncselekménycsoport, amely ezen ismervre épül, az elmúlt évtizedekben mégis elkerülte a büntetőjogi dogmatikát kutatók többségének a figyelmét. Ez az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények köre, mely egyértelműen az igazság és hamisság fogalmaival operál.

Az igazságszolgáltatás érdeke ellen irányuló bűncselekmények némelyike azért is kiemelendő, mivel e deliktumok többsége a büntetőjog, mint jogterület megszületésével egyidős, sőt többségüket már a római jog is szankcionálta.¹⁰ A védett jogtárgy szerepe mellett afölött sem szabad elsiklani, hogy az elnevezés is döntő jelentőséggel bír, mivel mind a hamis vádnál, mind pedig a hamis tanúzásnál már a bűncselekmény elnevezése is kifejezett utalást tartalmaz a védelemre szoruló „személyi és tárgyi körre”. E körben a múlt század törvényhelyeinek törvényi megoldásai is relevánsak, hiszen a jogalkotók által alkalmazott technikákkal a bűncselekmények között egyfajta erősorrendet is tudtak érzékeltetni. Az tehát, hogy a hatályos Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban Btk.) is a hamis vádat, majd a hamis tanúzást említi első helyeken, determináló jelentőséggel bír.

⁷FÖLDVÁRI József: Az igazságszolgáltatás elleni büntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.,1965.63.

⁸ANGYAL Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Athenaeum, Bp.,1909.238.

⁹FÖLDVÁRI (1965) i.m.64.

¹⁰ A római jog háromféle „calumniát” különböztetett meg, egyrészt a polgári jogit, másrészt a becsületsértést, valamint a hamis feljelentés által szabályozottat.

I.4. A hamis tanúzás és hamis vád nemzetközi és hazai történeti fejlődésének összehasonlítása

A vonatkozó külföldi jogfejlődést Angyal Pál egészen Hammurabi Törvénykönyvétől kezdve tekinti át, ezt a történeti elemzést felhasználva vizsgáltam a bűncselekmények önállósodási folyamatát.¹¹ A hamis tanúzást az ítélezés alkalmával a bűntett ellen való tanúskodást enyhébb megítélésű esetként csak bírsággal büntette, míg a súlyosabb megítélésűt halállal sújtotta. A hamis vádról szóló rendelkezéseiben szintén érvényesült az arányosság elve úgy, hogy a gyilkosság vádjáért szintén halál járt. Manu törvényeiben fontos momentum volt a hamis tanúzás tekintetében a vallás megsértése, amíg a hamis vádat rágalmazásként értékelte. A görög és egyiptomi majd a római jog is fenntartja a rágalmazásba való burkoltságot, a hamis tanúzásnál pedig kiemelt jelentőséget tulajdonít a tudattartalomnak.

A későbbi jogfejlődés a hamis eskü hamis vádtól való leválását eredményezte. A „testimonium falsum”¹² és „iusiurandum falsum”¹³ szétválását a germán népjogokban a Lex Salica követi, amely perbeli jogellenességként tekintett a hamis esküre, kezdetben egyben tárgyalva a hamis tanúzással. A rágalmazás és hamis vád elhatárolásának kérdésében egyedül a norvég jog lép előre, melyet az egyházi büntetőjog strict, visszalépő felfogása követett. A talio büntetésekből kétségtelenül kirajzolódott, hogy a rágalmazásban a hamis vád is benne foglaltatik, ugyanakkor a hamis tanúzás tekintetében az önálló sui generis delictumként való felfogás kezdett érvényesülni. A Carolina megjelenésétől fogva, mely még rágalmazásszerű cselekményről írt, a XVIII. században sorra jelentek meg a hamis vádat a rágalmazás minősített eseteként értékelő törvényhelyek,¹⁴ valamint a külön deliktumként tárgyaló felfogások.¹⁵ A Carolina utáni korszak törvényhozási munkái a vallás elleni, a csalás különleges eseteként, illetve a „publica fides” sérelmével járó deliktumokként értelmezték a hamis tanúzást és eskütételt. Az igazságszolgáltatás érdekét sértő cselekmények büntethetőségének fontosságát elsőként Franz Liszt nézetei közvetítették. A modern kor törvénykönyveiben már egy fajta önállósítási törekvés volt jelen a hamis vád irányába, de a rendszer még nem forrotta ki magát.

¹¹ANGYAL Pál: Pénzhamisítás. A hamis eskü és hamis tanúzás. Hamis vád. Grill Károly Könyvkereskedés, Bp., 1940. 224-233.

¹²Hamis tanúzás.

¹³Hamis eskü.

¹⁴Codex Iuris Bevarici criminalis, Constitutio Criminalis Theresiana, Allgemeines Gezetzbuch über Verbrechen. In: ANGYAL (1940) i.m. 224-233.

¹⁵Allg. Landrecht.

A magyar jogfejlődést elsősorban az jellemzi, hogy a hamis tanúzásra és esküre egy deliktumként tekint, melyet Szent István törvényei a „perjurium” kifejezés alatt egyesítettek. A következőkben a hamis tanúzásról lesz szó, melytől a hamis vádhoz jutunk el. A „perjurio” kifejezés végigkísérte a XVIII. századot, majd az 1792. évi javaslat „De falsis testibus seu Perjurio” cím alatt foglalta össze a hamis tanúzás tényállását, míg Bodó „De falso Delatione sive Calumnia” meghatározását adja a hamis tanúzásnak, emellett szól a bűncselekmény esetében védendő újabb jogi tárgyról, a bíróság tekintélyéről. Az 1843. évi javaslat megkülönböztette a hamis vádat a rágalmazástól, ezen túl a hamis vád második elkövetési magartásáról is ír. A XIX. század büntetőjogot tudományként művelők közül sem Szokolay István, Csatskó Imre, de rajtuk kívül Pauler Tivadar sem ismerte fel a hamis vádban a külön bűncselekményt, és nem tudnak szabadulni a rágalmazás és becsületsértésbe való beolvasztásától. Az 1878. évi V. törvény óta már külön tárgyaljuk a „hamis vád vagy feladás” bűncselekményét, és a másik oldal indokaira érzékenyen el kell azonban ismerni a hamis vádolás hatóságot félrevezető hatását, mellyel egyben választ is kapunk a rágalmazás és becsületsértéssel való sokszor egy helyen való kezelésére.

II. CRIMEN CALUMNIAE

II.1. A hamis vád komplett dogmatikai elemzése

A.) A bűncselekmény elhelyezése

A hamis vád és a hamis tanúzás első sorban nem csak látszólag irányulnak egyesek ellen, de valójában is az egyes személyeknek okozhatják velük a legnagyobb sérelmet. Az igazságszolgáltatás tisztaságát, az igazság helyes és pártatlan kiszolgáltatását, mint elsőrangú állami és társadalmi érdeket sértenek.¹⁶ A jogi tárgy s az elhelyezés tekintetében sok vita merült fel a jogirodalomban, mivel e cselekményeket eleinte a közérkölcse elleni bűncselekmények körében szabályozták, a későbbiekben azonban már Birkmeyer, Fayer, Illés és Merkel is helyesen az igazságszolgáltatás rendje ellen irányuló főcsoportba helyezte őket.¹⁷ A nemzetközi szabályozás teljesen szétszórja a bűncselekményeket, a francia és belga Törvénykönyvek a hamis vádat a becsületsértés mellett, az osztrák Btk. a hamis esküt csalásba, a hamis tanúzást a rágalalmazásba olvasztva bünteti. A német, a holland és bolgár Törvénykönyvek a magyar Btk.-val együtt a helyes, mai bűncselekmény felfogást követik.¹⁸ Finkey is kétségtelenül az olasz Btk.-t tartja kora legújyszerűbb felfogást tükröző törvénykönyvének, a svájci és az osztrák Büntetőjogi javaslattal egyetemben.

A vita végére Angyal Pál tett pontot azzal a kijelentésével, miszerint az 1909. évben hatályos Btk. álláspontja feltétlenül helyes, mely a hamis vádat igazságszolgáltatás elleni bűncselekménynek minősíti, s a becsületsértési tényállásokat annyiban építi be a bűncselekménybe, hogy az a büntetési tételeket ezzel megnöveli és a rágalalmazást konzumálja a hamis vádba.¹⁹ A közvetlen és közösen veszélyeztetett jogtárgy veszélyeztetése a külön bűncselekménycsoportba való foglalást kívánja meg,²⁰ melyet közös elnevezés alatt a Btk. XV. Fejezet VI. címében, Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények elnevezés alatt foglal össze, megjegyezném helyesen.

¹⁶FINKEY Ferenc: A Magyar Büntetőjog tankönyve. Negyedik átdolgozott kiadás, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Bp.,1914.857.

¹⁷FINKEY (1914) i.m.858.

¹⁸Uo.

¹⁹ANGYAL (1909) i.m.238.

²⁰IRK Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és nyomda, Pécs,1933.418.

B.) Az elkövetői kör, passzív alanyi kör

Hamis vád tettese bárki lehet, és utalva a passzív alanyi körre bárki ellen el is követhető. Az elkövetésre jogosultak köréből Irk Albert kiveszi azokat, akiknek a feljelentése alapján nincs helye bünvádi eljárásnak, így az elmebetegeket és a 16 éven aluli egyéneket. Edvi Illés Károly is a bárki általi elkövetés talaján áll, de nem vonja ide azokat a személyeket, akik az indítvány előterjesztésére jogosítva nincsenek, így az alkalmatlan eszközzel való elkövetésnek megfelelően, a hamis vád elkövetői nem lehetnek.²¹ Az alanyiság kapcsán a büntetőügy terheltje sem zárható ki, de a terhelt védekezésének bizonyos korlátai vannak, mivel ennek gyakorlása során sem valósíthat meg bűncselekményt, de erről a továbbiakban részletesebben szó lesz. A bárki jelző egy oly tág személyi kört ölel fel, melybe az igazságszolgáltatási apparátus tagjai is beletartozhatnak, így egy intézkedő rendőr is hamis vádat követett el, amikor a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás vétségét tagadva, az írásbeli jelentésben valótlanul az ellene irányuló jogtalan támadás érdekében való védekezésre apellált.²² A hatályos Btk.-hoz kapcsolódó magyarázatokkal egyet kell, hogy értek abban, hogy a bűncselekmény passzív alanya csak és kizárólag az elkövetőtől különböző személy lehet, aki egyedileg beazonosítható, és aki ellen a büntetőeljárás megindításának nincs akadálya.

A passzív alanyi körből tehát a vádaskodó kívül reked. Az elkövető megjelölésénél azonban számottevő az, hogy cselekménye folytán egyetlen egy személy kerülhet csak gyanúba. Ezért ha a Vásárcsarnokban dolgozó halasok között egyetlen egy női eladó van, és így írja le őt a vádaskodó, csak ez a személy kerülhet gyanúba. Az jogeset természetesen csak fikció. Ez alapján az ismeretlen tettes ellen tett feljelentés a hamis vád megvalósulásának egy lehetősége, ha a gyanút ezzel egy egyedileg beazonosítható személyre tereli.²³

A Curia többes eseti döntésében rámutatott arra, hogy „a vádlott nem mentesítheti magát azáltal, hogy feljelentést annak külzetén és kérelmi részében ismeretlen tettes elleni tettek jelöli meg, ha a feljelentésből látszik az, hogy az általa előadott vádban a megjelölt bűncselekmény elkövetője csak és kizárólag a feljelentésben megnevezett személy lehet”.²⁴ Ugyanakkor nem tartozik ide az, amikor felhívás alapján valaki mást vádol valótlanul, mivel ez az önkéntesség elvének teljes mértékben ellentmond.

²¹EDVI Illés Károly: A magyar büntető törvénykönyv magyarázata. II. kötet, Révai, Bp.,1909.250.

²²BH. 1983/388.

²³BJD 2811., 2814. In: BELOVICS Ervin-MOLNÁR Gábor-SINKU Pál: Büntetőjog. Különös rész. HVG-ORAC, Bp.,2011.324.

²⁴Bjt.89.k.122. In: BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 32.

A jogirodalomban is többször hangoztatott álláspontra mindenképpen fontos felhívni a figyelmet, mégpedig hogy a perjogi értelemben tett vádolás nem vonható a fogalomkörbe. A feljelentés alkalmával tett vádolási cselekmény nem jelent mást, mint minden olyan nyilatkozatot, mely alkalommal szolgál a büntetőeljárás megindítására, mely lehet egy formászerű vádemelés, egy magánindítvány előterjesztése, a vádnak fenntartása a főtárgyaláson, illetőleg egy a megszüntető határozat vagy a felmentő ítélet ellen bejelentett perorvoslat is.²⁵ A terhelő vallomás csak élő valóságos személyre vonatkozhat, azonban ha az elkövető büntethetőségi akadályt is megjelöl, a büntetőeljárás nem lesz megindítható. Ez alól egyetlen esetet vesz ki a törvény, mégpedig a kóros elmeállapotot, hiszen akkor, ha a hamis vád egy olyan bűncselekményre vonatkozik, mely esetében a Btk. 74.§ (1) bekezdésében szereplő kényszergyógykezelés megengedett, az eljárás lefolytatásának akadálya nincs.

Egyebekben, ha bármely gyanúra okot adó tény vagy ok hiányzik a feljelentésből, azt el kell utasítani, melyet a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) 174.§-ának (1) bekezdés a) vagy b) pontjában meghatározott feljelentés elutasítása körében szabályoz. Ennek bizonyítása azonban csak a nyomozás elrendelése által és ennek során lehetséges. A tények közül is azoknál, melyek köztudomásúak, valamint melyekről a nyomozó hatóság vagy az ügyész tud,²⁶ a bizonyítás mellőzhető.

C.) Az elkövetés helye

A hatóságnak nem kell illetékesnek lennie, de a törvény oly bírói, közigazgatási vagy rendőri szervet kíván meg, mely hatáskörrel rendelkezik a tekintetben, hogy a feljelentést az illetékes hatósághoz eljuttassa.²⁷ A hamis vád privilegizált eseteit a Btk. 235.§-a tartalmazza, ahol a hatóság előtti elkövetés és a vádolás tartama, mint tényállási elemek mutatnak eltérést az alapesettől. Le kell szögezni, hogy a bűncselekmény elkövetésének helye a hatóság előtti elkövetés. Ennek hiányában a vádolás akár egy hatáskörrel nem rendelkező külföldi hatóság előtt is elkövethető.²⁸ Edvi Illés Károly is bármely hatóságot alkalmasnak tart a feljelentés elfogadására, e körbe vonva a különböző közigazgatási hatóságokat, a szolgabírákat vagy éppen a csendbíztosokat. Ebben az értelemben a községi jegyzőt mégsem veszi a hatóságok közé helyesen, mert csak a községi előjáróság együttvéve képez oly hatóságot, amely hamis vád a Csemegi-kódex 227.§-szaka szerint büntetendő.

²⁵ANGYAL (1909) i.m.242.

²⁶Be. 75.§(3).

²⁷FINKEY (1927) i.m.20.

²⁸Lásd bővebben BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.327.

A hamis gyanúkeltés értelemszerűen nem a hatóság előtt történik, hanem később koholt bizonyítékok hatóság elé kerülésével jön létre. Ez önmagában még nem elég a befejezettséghez, szükséges más vádolási, azaz első alakzati cselekmény megvalósítása is, mert e nélkül csak előkészületi cselekményként lenne értékelhető.

D.) A vádolás hamisságának jelentéstartama

A dogmatikai alap nem nélkülözhető, ezért a vádolás fogalmának tisztázása e körben elengedhetetlen, s ezzel már itt utalnék arra, hogy a XX. század büntetőjogászainak írásai ma is aktuálisak. A vádolás alatt olyan a tényállításban megnyilvánuló tevékenységet értünk, amely a büntetőeljárás megindítására szolgál alapul.²⁹ A vádolás szó erkölcsi töltetét mutatja a magyar nyelv 1962-ben kiadott Értelmező Szótára, a vádolás alatt azt értve, hogy egy személy valakiről azt állítja, hogy tiltott, jogtalan, aljas tettet követett el vagy ilyenben részes.³⁰ A Magyar Értelmező Kéziszótár annyiban módosít az imént ismertetett definíción, hogy „azt állítja valakiről, hogy tiltott vagy jogtalan, aljas tettet követett el, illetve valamely megnevezésre méltó tulajdonság jellemzi”.³¹ A hamis vád, ahogyan azt az előbbieken ismertetett törvényi definíció is tartalmazza, egy tekintetben mutat eltérést a tradicionális felfogástól. Ahogyan arra művében Fayer László is utal, nem feljelentést kíván meg a törvény, hanem vádat.³²

Az 1965-ben hatályos Btk. Miniszteri Indoklása a bármiféle alakszerűségtől mentes és azoktól nem is korlátozott minden olyan tevékenységet vádolásnak tekint, amely alkalmas arra, hogy valaki ellen büntető, fegyelmi vagy szabálysértési eljárást indítsanak és folytassanak le.³³ Azt már most meg kell jegyezni, hogy vádolás leggyakoribb elkövetési módjaink körét azonban nem lehet korlátlanul kiterjesztve értelmezni, ugyanis mulasztással hamis vád büntetése nem valósítható meg.³⁴ A vádolás egyértelműen egy olyan terhelő állítás, s annak a közlése, hogy bűncselekmény történt, és azt a megvádolt követte el, aki ellen a büntetőeljárás megindításának feltételei fennállnak.³⁵ A forma is közömbös, mégis az írásban vagy szóban tett feljelentés fordul elő leggyakrabban.

²⁹BELOVICS (2011) i.m. In: IAS. 38.

³⁰A magyar nyelv értelmező szótára, Akadémia Kiadó, VII. kötet Bp.1962.149.

³¹PUSZTAI Ferenc (szerk.): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémia Kiadó, Bp.,2003.1415.

³²FAYER László: A magyar büntetőjog kézikönyve. Franklin Társulat, Bp.,1905.85.

³³FÖLDVÁRI (1965) i.m.77.

³⁴Uo.

³⁵BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.324.

A vádaskodó által említett tények valótlansága nem lehet elég, itt fontos szerepet kap a cselekmény büntetőeljárásra való alkalmassága is, esetenként a valós tények oly módon való beállítása, hogy ezekből valótlanságoknak megfelelő további eseményekre lehessen következtetni. A vádolás a hamis vád tekintetében két elkövetési magatartást rejt magában, így a következőkben a kettéválasztás szükségeszerű.

E.) A vádolás objektív és szubjektív hamissága

A szándékosság mellett a vádolás hamisságának tudata alapelvárás a cselekmény minősítése körében, amellyel már a célzatot is meghatároztam. Ekkor az elkövető tisztában van azzal, hogy a bűncselekmény nem történt meg, tehát a tényállás teljes egészében valótlan, vagy a bűncselekmény valójában megtörtént, de azt nem a megjelölt személy követte el. Az is lehetséges, hogy az általa megjelölt személy követte el a cselekményt, de valamely büntetőeljárás akadályát jelentő körülmény felől hallgat. Az objektivitás ebben az értelemben tényállási elem, a tények valótlanságát egyértelműen bizonyítani kell, tehát ennek hiányában a bűncselekmény megállapítása is kizárt.³⁶ Az előzőek alapján, ha állított tények a valóságot tükrözik, természetesen hamis vádról szó sem lehet. A vádnak objektív és szubjektív hamissága alapkövetelményként van jelen a bűncselekménynél, így az objektív valótlanság érvényesül, ha az elkövető állítása a valóságot nem fedi, mert a bűncselekmény elkövetéséről szó sincs, vagy az csekélyebb megítélésű.³⁷

Jogosan vetődik fel tehát a kérdés, hogy mi történik abban az esetben, egyáltalán hamis vád forog-e fenn, ha a „gondatlanságból elkövetett emberölés tettesét gyilkossággal”, a „lopás tettesét rablással”, vagy egyéb más bűntettel vádolják az általa eredetileg elkövetett deliktum helyett? A kérdést a körülményekre vonatkozóan kell megválaszolni, ugyanis a felsorolt esetkörök egyikében sem ártatlan a vádlott abszolút értelemben, relatíve mégis ártatlan a körülményekre vonatkozólag.³⁸ A Csemegi-kódex részben ellentmond ezen okfejtésnek, [mivel] „tudva hamis” mindenkor, midőn az rosszhiszemű, ezért a rosszhiszeműség definícióját terjeszti ki azon esetekre is, amikor a vádló valamit határozott tényként állít, amiről nem tudja, mert nem is tudhatja, s eszerint oka sincs azt hinni, hogy ez a tény valós.³⁹

³⁶BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.325.

³⁷IRK (1933) i.m.427.

³⁸EDVI (1909) i.m.257.

³⁹Uo.

A Kódex a több helyen is iránymutatásul szolgál a bűncselekmények Btk. szerinti magyarázatához. S mivel azt a valótlan-ságot könnyen megtudhatta volna, ezért könnyelműsége miatt gondatlanágért felel, amiért valónak állította be a valótlan-t.⁴⁰ Ebben az esetben alaptalan vádolás hatóság előtti rágalmazásként való minősítés is szóba kerülhet, azonban ezt csak az eset összes körülményére figyelemmel lehet megállapítani. A megfelelő minősítés érdekében azt kell vizsgálni, hogy volt-e a feljelentőnek elég valós oka feljelentésének megtételére.⁴¹ A vád szubjektív hamisságához az kell, hogy az elkövető az objektív valótlan-ságnál ismertetett követelmény tudatában vádoljon. A szándék esetében pedig azt kell vizsgálni, hogy a bűncselekmény és a bizonyítékok vonatkozásában fennáll-e a valótlan-ság. A hamisan vádolónak tisztában kell lennie a feljelentése valótlan részével, vagy ha az egésze nézve áll fenn a valótlan-ság, akkor a feljelentés hamisságának a tényével. Akkor viszont, ha utóbb meggyőződik vádja valótlan-ságáról, és nem vonja vissza a hatóságnál, a ténytévedés hamis vádba megy át.⁴² A könnyelműen elfogadott gyanúok alapján tett feljelentés alkalmas a hamis vád megállapítására, de azon esetkört sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az elkövető esetleg tévedésben volt, melyet viszont már a bizonyítás kérdéskörébe utalnék.

Az 1843. évi javaslat 225.§-a a fogalmat úgy értelmezi, hogy „hamis a feladás, midőn a feladó még annyit sem volt képes bebizonyítani, amiből valószínűleg kitetszenék, hogy azt, amit előadott, igaznak tartotta”. A kérdést végül a szubjektivitás oldaláról kell megközelíteni, ugyanis e körben az bír relevanciával, hogy a vádaskodó tudta-e, hogy az általa felhozott vádak súlyosabb minősítést vonnak maguk után vagy sem. Így a vád azon része vonatkozásában, amellyel megtoldotta a valóban megtörtént bűncselekményt, a hamis vád kétségtől megállapítható.⁴³ Míg a hamis bűnjelkohanás esetén – szemben a hamis vád tulajdonképpeni esetével, ahol a subjectiv hamisság mindig külön bizonyítandó a tévedés lehetséges fennállásának okán – a tény rendszerint magában foglalja a szándék bizonyítását is,⁴⁴ mely szintén bizonyítási kérdés.⁴⁵ A szubjektív hamisság ez esetben is alapelvárás, ám ezen elkövetési magatartásnál, annyira kétségtelen, hogy külön bizonyítása nem is szükséges.⁴⁶

⁴⁰EDVI (1909) i.m.258.

⁴¹Uo.

⁴²FINKEY (1914) i.m.868., ANGYAL (1909) i.m.255.

⁴³EDVI (1909) i.m.256.

⁴⁴Res in se dolum habet elve.

⁴⁵EDVI (1909) i.m.258.

⁴⁶ANGYAL (1909) i.m.256.

F.) Az elkövetési magatartások, a hamis vád két alakja

Büntetőtani értelemben a hamis vád két esetét különböztetjük meg: egyrészt a hatóság előtt történő büntetendő cselekménnyel való vádolást – ez hamis vád tulajdonképpeni formája –, másrészt a hamis gyanúfeltételt.⁴⁷ Mindkét cselekményre jellemző az, hogy az elkövető szűkebb értelemben magát a sértett személyt, tágabb értelemben pedig állam büntetőhatalmi érdekét sérti azzal, hogy az általános feljelentési joggal visszaélve az hatóságot akarja nem helyes döntésre bírni. A hamis vád e formái súlyosabbak a hamis tanúzásnál, mivel itt egy ártatlan személy kerülhet gyanúba, mely cselekmény egyszerre a társadalomra veszélyes is. A szorosabb értelemben vett hamis váddal egy másik, a koholásban megnyilvánuló tényállás van összekapcsolva, vagyis a „hamis gyanú keltése” a hatósággal. A feljelentés a hamis vád megvalósulásának úgymond alapkövetelménye, ezért e formában követik el leggyakrabban, ezzel hozva a hatóságok tudomására a „bűnösnek vélt cselekményt”. Földvári József különböző más cselekményeket is megfelelőnek tart a vádolásra, így a pusztán rámutatást, vagy amikor előre felsorakoztatott személyek közül kell kiválasztania a tettest, tudva azt, hogy ártatlan személyt jelöl meg.⁴⁸

A vádolásnak a tényállásszerűség szempontjából két konjunktív feltételnek kell megfelelnie, egyrészt, hogy bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tényállítást tartalmazzon, másrészt, hogy terhelő jellegű legyen.⁴⁹ Hamis a vád mindaddig, amíg a vádló a feljelentés lényeges tárgyára vagy körülményére nézve hazudott. Hazugság alatt azt értjük, ha valaki valónak állítja azt, ami nem való, akár tudja, hogy az állítás ellenkezője a való, akár pedig ha azt mondja valónak, amiről nem bír tudomással.⁵⁰ A vádolás alapját képező tényálladéknak a valóságtól eltérő, de a jogi minősítést érintő megjelölésekor azt kell eldönteni, hogy egyszerűen egy túlzó ténybeállításról vagy a jogi minősítésre is kiható tényközlésről van-e szó. Ugyanis a szabatoság hiánya nem vonható az objektív hamisság definíciója alá. További feltétel a hitelt érdemlőség, amely a megalapozott gyanú keltésének a követelményét rejti magában, ugyanis e nélkül büntetőeljárás nem indulhat, így az ennek a hiányára utaló bármely adat, jel a nyomozás megtagadásának a következményével járhat.

⁴⁷Btk. 233.§ (1) Aki

a) a hatóság előtt más bűncselekmény elkövetésével vádol,

b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁸FÖLDVÁRI (1965) i.m.80.

⁴⁹BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 27.

⁵⁰EDVI (1909) i.m.257.

Ez utóbbi esetben a tényállítás a természeti törvényekkel, nyilvánvalóan köztudomású tényekkel, a hatóság hivatalos tudomásával, esetlegesen egymással áll gyökeres ellentétben.⁵¹ A tényállítás definícióját segítségül hívva a rágalmazás dogmatikai elemzéséhez juthatunk, mivel a múltban lejátszódott vagy a jelen folyamatban lévő emberi cselekedet, magatartás, vagy bármilyen nemű esemény és történet a rágalmazás elemzéséhez is segítséget nyújt.⁵² A rágalmazásnál használatos tényre utaló kifejezés használata itt indifferens, mivel az értékítélet önmagában túlságosan az általánosság síkján mozog, ezért e bűncselekmény megállapítására nem alkalmas. A tényállításnak mégis ugyanazon ismérvekkel kell rendelkeznie, mint a rágalmazásnál, mely itt is egyértelműen a rágalmazásból való eredeztethetőséget bizonyítja. A tényállítás kizárólag hamis vádra vonatkoztathatósága abban áll csupán, hogy egy olyan precízen körülírt cselekményről számoljon be a vádaskodó, amely a Btk. valamely Különös részi tényállásába beleillik. Abban az esetben, ha a tényközlésében leírtak egyetlen törvényi tényállásba sem illenek, de azokat az elkövető bűncselekménynek véli, az ítélkezői gyakorlat nem értékeli bűncselekményként.⁵³ Ezért itt annak van kiemelt jelentősége, hogy a vádolás időpontjában legyen büntetendő a megjelölt cselekmény.

Ellenben akkor, ha utóbb a bűncselekmény törvényi tényállását hatályon kívül helyezik, a hamis vád ettől függetlenül létrejön.⁵⁴ A tényre utaltság további ismérve az, hogy közvetlennek és kifejezettnak kell lennie, tehát az nem direkt megfogalmazások rágalmazás megállapításra lesznek csak alkalmasak. Ez utóbbi elvárás az aktivitást is megkívánja, ezzel utalnék a mulasztásos cselekmények problematikájára e bűncselekménynél. A korábban leszögezett tétel kapcsán, miszerint a hamis vád mulasztásos alakja nem létezik, a Gellér Balázs által kifejtett tanra utalnék. Általában a vegyes mulasztásos cselekmények három konkrét formáját különböztethetjük meg, egyrészt azon bűncselekményeket melyek tevással illetve mulasztással is megvalósíthatók, emellett azokat melyek közé a keretdiszpozíciók, valamint a nyitott törvényi tényállások tartoznak. Ezek részletes elemzésétől eltekintve,⁵⁵ az tisztán látszik, hogy e bűncselekmény egyik kategóriába sem sorolható be, azért sem, mivel a hamis vád törvényi tényállása alapeseti szinten eredményt nem tartalmaz, ezért materiális bűncselekmény híján az efféle értelmezés is kizárt.⁵⁶

⁵¹BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.324.

⁵²BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.187.

⁵³BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 29.

⁵⁴BJD.7328.

⁵⁵Lásd bővebben: GELLÉR Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános tanok. Magyar Közlöny Lapkiadó, Bp.,2008.125.

⁵⁶BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 29.

F.)/1. A tulajdonképpeni hamis vádolás

A tulajdonképpeni hamis vádolást, mint elkövetési magatartást már a Csemegi-kódex is a másnak büntetendő cselekménnyel történő vádolásaként értékelte, ellenben az ezt felváltó törvény a büntettel való vádolás terminus technikusával élt,⁵⁷ szemben a hatályos törvény bűncselekmény fogalmával. Míg az önpártolás megítélése is vitatható a büntetőjogban, addig a hamis vádat önmaga ellen senki sem követheti el, mivel az önfeljelentés a Btk. által nem szankcionált cselekmény. Az is elképzelhető ugyanakkor, hogy amikor valaki a megvádolt személy beleegyezésével vagy az ő felbujtására vádaskodik. Ekkor vád magán hordja a hamis vád alapesetének ismérveit, egyben a jogtárgy ugyanúgy való veszélyeztetését is, ami miatt a felbujtó felelőssége itt megállapítható. Abból tehát, hogy a hamis önvádolás nem esik szankcionálás alá, még nem következik az automatikus büntetlenség.⁵⁸ Annak megállapítása, hogy a vád tárgyává tett főcselekmény megfeleltethető-e a Btk. Különös részében szereplő valamely bűncselekménynek, az eljáró bíróság feladata, így a felmentő ítélet sem jelenti kétséget kizáróan az ennek alapjául szolgáló vád valódiságát. A pontos megjelölés ellenben alapelvárásként jelenik meg az elkövetővel szemben, hiszen csak akkor követheti el a hamis vád büntetettét, ha a feljelentése nyomán, vagy a tanúkénti kihallgatás közben szóban tett vádolás alapján, a megvádolt személy pontosan beazonosítható.

A hatóság előtti bűncselekmény elkövetésével való tudva vádolást mind a bűncselekménnyel,⁵⁹ mind a fegyelmi vagy szabálysértéssel való vádolás esetén is megvalósultnak kell tekinteni. Tehát a korábban a csak bűncselekményként büntetendő cselekményeken (büntett, vétség, kihágás) kívül, a Btk.-ban a fegyelmi jogkör gyakorlója előtt tett és a szabálysértési ügyek bevonásával, egyfajta szigorítást érzékelhető. Irk Albert ezzel szemben elégségesnek tartja azt, hogy büntetendő tényre vonatkozzék a vádolás.⁶⁰ Edvi Illés Károly által is felvetett kérdés az, hogy „tárgya lehet-e a hamis vádnak az elévült vagy kegyelem útján elengedett büntetendő cselekmény”?⁶¹ A kérdés nemlegesen válaszolható meg, hiszen utólag nem lehet vizsgálni a bűncselekményt. Angyal Pál a kérdés kapcsán a véleményének ad hangot, hogy a hamis vád megállapíthatósága azon áll vagy bukik, hogy tudott-e a vádoló a körülményekről vagy sem, és ha tudott, szándékosan hallgatta-e el azokat.⁶² Tehát az elévülés kapcsán is a tudattartalom vizsgálata az elsődleges.

⁵⁷1961. évi V. törvény.

⁵⁸ANGYAL (1909) i.m.241.

⁵⁹FINKEY (1914) i.m.867.

⁶⁰IRK (1933) i.m.426.

⁶¹EDVI (1909) i.m.252.

⁶²ANGYAL (1909) i.m.253.

F.)/2. A hamis gyanúeltetés, mint a bizonyítékok koholásának módszertana

A hamis vád másik formája a hamis bűnjelek vagy bizonyítékok koholásában megnyilvánuló hamis gyanúeltetés, ahol, míg a hamis vádnál kötelező elvárás a hatóság előtti vádolás, itt nem szükségeltetik ezen fellépés, ezért elég, ha a bűnjelek valamely alkalmas módon vannak „szem előtt”. Bizonyos dogok nem szerepelnek a bűncselekmény elkövetésénél, s ezeket úgy tünteti fel a vádaskodó, hogy egy meghatározott személy ellen terhelő bizonyítékul szolgáljanak.⁶³ A koholás szó önmagában egy hamisítást jelent, a koholni ige valótlan állítást, a bűnös dolog tervezését jelenti. A bizonyítékoknak nem kell feltétlenül a hamisság ismérveivel rendelkezniük, s a valódiság sem zárja ki a hamis gyanúeltetés, mint elkövetési magatartás megvalósulását, ha a bizonyítékokat hamisan használják fel vagy irányítják egy meghatározott személy ellen.⁶⁴

Az elkövetési magatartás tekintetében vizsgálni kell a vallomás hamisságának főbb ismérveit, emellett a hamis vallomástétel lehetséges módjait is. Angyal Pál egyrészt a vád hamisságának feltétlen kellékeként kezeli a „delictum putativumot”,⁶⁵ melynek megfelelően valaki az igaz vallomását tartalmilag valótlanságnak gondolja. Másodszorban pedig a szubjektív hamisságot, melynél a vallomás akkor hamis, ha a tanú a tudatában letükröződő valóságképzettől eltérő tartamú vallomást tesz.⁶⁶ Akkor, amikor valaki tanúvallomást tesz, ezzel tulajdonképpen előre ítéletet hoz a tanúvallomásban megjelölt személy felett, és az általa észlelteket saját „feldolgozásában” adja elő a hatóság előtt.

Ugyanakkor egyértelmű, hogy a tudomásszerzés nem jelenthet tanulságot, hiszen a tanulság lényege éppen a tudomás okának az úgymond magyarázata. E körben nem elfelejtendő az sem, hogy a tanú nem igazmondásra, hanem a szubjektív valóság előadására van kötelezve.⁶⁷ A tanú kötelessége mindössze az, hogy a vallomása, az érzéki benyomás okán a benne keletkezett képzetek hű, és tehát a bizonyosság megfelelő fokával bírő reprodukciója legyen.⁶⁸ Mégis le kell szögezni azt, hogy a hamis vád első megnyilvánulási lehetőségénél vizsgált objektív valótlansági feltétel itt sem elhanyagolható. A koholt bűnjel önmagában valódi, s azzal a helyzettel válik hamissá, amelybe az elkövető belehelyezi.

⁶³IRK (1933) i.m.426.

⁶⁴FINKEY (1914) i.m.868.

⁶⁵ANGYAL (1940) i.m.133.

⁶⁶Uo.

⁶⁷ANGYAL (1940) i.m.134.

⁶⁸Uo.

Tulajdonképpen itt egy, a valóságnak nem megfelelő jelenségről van szó,⁶⁹ mely jelentéstartam a bizonyítékok koholására is megfelelően adaptálható. Az Be. 75.§-ának (1) bekezdése alapján a bizonyítás csak azokra a tényekre terjedhet ki, melyek a Btk. és eljárási szabályok szerint jelentősek. A Be. 115.§-ának (1) és (2) bekezdései pedig amellet vannak, hogy a hamis vádnak ezt az esetét csak tárgyi bizonyítékra lehet elkövetni.

Vajon a koholás csak a tárgyi vagy netán a személyi jellegű bizonyítékokra is kiterjeszthető? A problémakörből adódó konfliktusok feloldására született a Curia 13. k. 71. számú döntése, mely szerint „hamis bizonyíték előállítása alatt csupán a tárgyi bizonyítékok készítését vagy készíttetését, csináltatását, előterjesztését, de nem egyúttal a személyi bizonyítékok koholását kell érteni”. Ez úgy is történhet, hogy az elkövető már egy létező tárgyat használ fel, amely nem is hozható kapcsolatba a bűncselekménnyel, csak látszólag tűnik bizonyítási eszköznek. A jogirodalom e tekintetben megoszlik, az egyik álláspont képviselői amellet vannak, hogy a koholt bizonyíték egyebekben való tény igazolására is szolgálhat. A másik álláspont képviselői a hamis vád tartalmából következően a bizonyítékoknak mégis egy valótlan bűncselekmény alátámasztására kell szolgálniuk,⁷⁰ pontosabban arra, hogy bűncselekmény történt, és azt a megvádolt követte el.

Egyes szerzők mégiscsak a tárgyi bizonyítékok koholását tartják egyedül elképzelhetőnek, ezért azt az esetet, amikor a bizonyíték személytől származik hamis tanúzásra felhívásként vagy felbujtói cselekedetként lehet értékelni. Bócz Endre e gondolatra is rációfol azzal, hogy a szándékos emlékképek és észlelések létrehozása sem a hamis tanúzás felbujtói, sem pedig közvetett tettesi alakzatába nem illik bele, mivel pont azon elem hiányzik belőle, amely ezen alakzatok lényegi ismérve kellene, hogy legyen, a rábírás.⁷¹ A jogirodalom jelenleg széles körben Bócz Endre álláspontját fogadja el, mely a közvetett tettesi alakzatot itt elképzelhetőnek tartja.⁷² Akit e cselekedetre az elkövető rábír, nem a hamis gyanúkeltest, hanem a tulajdonképpen vádolásra való felbujtást követi el, amely ugyan egy törvényi szakaszba esik, mégis a dogmatika megkívánja részemről is ezen korántsem árnyalatnyi különbségek figyelembevételét.

⁶⁹BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.325.

⁷⁰Sinku Pál.

⁷¹BAGI Dénes: A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.,1982. 686. In: BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 34.

⁷²Uo.

Gyakori kérdés az, hogy e magatartás kimeríti-e egyáltalán a hamis vád alapestének ezen alakzatát, vagy esetlegesen a más bűncselekményként való értékelés-e a helyes. Az előállítás és koholás első mozzanatként van jelen a bűncselekményben, amely önmagában még nem elkövetési magatartás, ehhez szorosan hozzátartozik a koholt bizonyítékok hatóság tudomására hozatala. A hatóságnak számos módon tudtára lehet adni az előbbieket, nem csak átadás formájában, hanem akár egy olyan elhelyezéssel, hogy a hatóság szükségképpen megtalálja. Az is előfordulhat, hogy az elkövető azt a helyet közli a szervekkel, ahol a koholt bizonyíték fellelhető, és alkalmas arra, hogy a hatóság észlelje. Míg hamis bizonyíték előállítása az is, ha a tanúkat vagy az igazságügyi szakértőt e cselekményével megtéveszti.⁷³

A Curia1983-ban a 268. számú döntésében nem látta megvalósulni a hamis vád második alakzatát az ügyben, amelyben a nyomozó jelentésében állította, hogy a tanú látta a bűncselekményt és ilyen tartalmú nyilatkozatot tett az ügyében. Valójában a nyomozó csak bízott abban, hogy a nyilvánvalóan hamis bizonyítékok valójában valós tényeket igazolnak. Ezen okfejtés téves voltát Belovics Ervin azzal indokolja, hogy ha bűncselekményre vonatkozó hamis bizonyítékot hoznak a hatóság tudomására, a hamis vád már azáltal létrejön, hogy a bizonyíték hamis, ez legfeljebb valósnak vélt körülmények „igazolására”, egy feltételezés alátámasztására szolgálhat.⁷⁴

A hamis bizonyíték csak hamis tényeket igazolhat, mivel csak valós bizonyítékok szolgálhatnak olyan történések alátámasztására, melyek a valóságban megtörténtek. Ezért kizárólag olyan terhelő jellegű bizonyítékok alkalmasak a hamis vád megállapíthatóságához, melyek kapcsolatba hozhatók a bűncselekménnyel és a megjelölt általi elkövetés gyanúját rejtik magukban. Ha a cselekmény elkövetőjének érdeke kerekedik felül, az már bűnpártolás lesz, és e tekintetben az sem lényeges, hogy a gyanú kire terelődött, egy harmadik, vagy a bizonyítási eszközt megváltoztató vagy létrehozó személyre. Nem fontos, hogy kire nézve alakul ki a téves nézet, mivel a hamis önvád itt nem hamis vádként, hanem fautorátusként értelmezhető.⁷⁵ A terhelt védekezési szabadságának terjedelmét bizonyos határok mentén be kell határolni. Ha a terhelt tagadja az általa elkövetetteket, mégpedig úgy, hogy egy több vádlottas ügyre vonatkozó tagadással a másik személy ellen terhelően nyilatkozik, a tagadás még ekkor sem jelenthet tényállítást.⁷⁶

⁷³BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.325.

⁷⁴BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 36.

⁷⁵Uo.

⁷⁶BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 35.

G.) Befejezettség, kísérlet, részesség, szándékosság és gondatlanság

A hamis vád befejezettsége szoros összefüggésben áll azzal, hogy a törvény elkövetési magatartásként a vádolás szóhasználatával él. A befejezettség a hamis vádnál oly módon bír jelentőséggel, hogy a tényállás az eljárás megindítására alkalmas, s e szándék kifejezésével a cselekmény befejezett.⁷⁷ A feljelentés hatósághoz való beérkezésével csak kísérleti szakig jut a cselekmény. Kern szerint a bűncselekmény már a beérkezéssel bevégezett, ezzel kizárja a kísérlet megállapíthatóságát, kijelentve azt, hogy a „hamis vádnak nincs kísérlete, s az ez esetben a visszavont írásbeli feljelentés büntetlenséget biztosít a feljelentő számára.”⁷⁸ Ezen a véleményen van Edvi Illés Károly is, aki leszögezi, hogy akár szóban, akár írásban, és attól függetlenül, hogy a hamis vád melyik alakjáról van szó, a büntett már az első vádolási cselekménnyel befejezettnak minősül.⁷⁹ Ezzel egyet kell, hogy értsek. Ezen elméleti okfejtéssel Angyal Pál helyezkedik szembe, aki a befejezett cselekményt még a visszavonással sem tartja alkalmasnak a büntetés elkerülésére, melyet a Curia nevéhez fűződő Bjt. 42. k. 78. igazol. E szerint az a körülmény, hogy időközben a vádlott a feljelentést visszavonta, jelentőséggel nem bírhat, mert a kérdés középpontjában a büntetőeljárás megindítása áll. A bűncselekmény kapcsán a bűnrészesség viszont bármely alakban előfordulhat.

A hatályos törvény mind a gondatlanságból elkövetett, mind pedig a szándékos hamis vádat büntetni rendeli, melynek feltételeként az objektív valótlanságot kívánja meg. Amíg a szándékosságnál mind a vádolás (objektív valótlanság), mind pedig a vád hamisságának tudta relevanciával bír, addig a gondatlanság esetében az elkövető annak a tudatában vádol, hogy a vád, a bizonyíték valódi, holott a vád tekintetében az objektív valótlanság érvényesül. A szándékosság ismérvei a következők: egyrészt a bűncselekményre, fegyelmi vétségre, vagy szabálysértésre való vonatkoztathatóság, az említett objektíve valótlán kitétel, valamint az, hogy valamely első pontban említett következmény okául szolgáló eljárás megindítása nem ütközik akadályokba.⁸⁰ Az ismeret meglétéből vagy hiányából jól megállapítható, hogy a gondatlan cselekmény nem lehet luxurziórius, azonban a negligens elkövetésnek e vonatkozásban nincs akadálya.

⁷⁷IRK (1933) i.m.427.

⁷⁸ANGYAL (1909) i.m.257.

⁷⁹EDVI (1909) i.m.260.

⁸⁰ANGYAL (1909) i.m.259.

Az ismeret hiánya az elkövetőtől elvárható körültekintés elmulasztásából is eredhet, példának okáért töredékes forrásokból bűncselekményre utaló következtetéseket von le, s a hatóság előtt ezekre, mint tényekre alapozza feljelentését.⁸¹ Az egyenes szándék mellett az eshetőleges elkövetés is elképzelhető. Külön kiemelendő, hogy az új Btk. nemcsak, hogy büntetendővé nyilvánítja a hamis vád gondatlan alakzatát, de ezenfelül még egy egyéves bűncselekményi tételelemelést is véghezvisz. E ponton a véleményemnek adok hangot, hogy többek között a gondatlan alakzat fenntartásához büntető anyagi jogi érdek okán is, kifejezetten szükségesnek tartom a hamis vád és hamis tanúzás ezen alakzatának pönalizálását.

⁸¹BJD 2815.

III. TESTIMONIUM FALSUM

III.1. A hamis tanúzás komplett dogmatikai elemzése

A korábban vallás elleni büntett, majd a közerkölcsiség elleni bűncselekmények körében szabályozott hamis tanúzás, jelenleg a hamis váddal együtt az állam igazságügyét támadó bűncselekményként van szabályozva. [A] hamis tanúzás és a hamis eskü is minden kétséget kizáróan az igazságszolgáltatás érdeke ellen irányuló deliktumok sorába tartoznak, de mert egyik úgy, mint a másik a hazugság gyökeréből fakad, s e minőségben az igazságszolgáltatási szervek félrevezetése, tévedésbe ejtésére irányuló törekvést árul el, és mivel legtöbbször mindkét cselekmény valamilyen előnyt akar a maga, vagy legtöbbször más részére elérni és végül mert a hamis tanúzás következtében valakit kár is [ér].⁸²

Fayer László gondolataiban „a hamis tanú bűnhődik első sorban az igazságszolgáltatás félrevezetéséért, másodsorban az embertársai ellen elkövetett ellenőrizetlen orvtámadásért, harmadsorban pedig az ünnepélyes esküformával való visszaélésért, az eskü profanalásáért”.⁸³ Ezt a kombinatív elméletet Angyal Pál nem ismeri el, mert a felsorolt sérelmeket nem tekinti egymáshoz csatolhatónak.⁸⁴ Egy valami azonban biztosan megkülönbözteti a hamis tanúzást és a korábbi hamis esküt a hamis váddal egyetemben a többi igazságszolgáltatás rendje ellen irányuló deliktumtól, méghozzá az, hogy a kezdeményezés eleme itt nem döntő, és az alaptalan eljárásindítás biztos, hogy csak céltalan és igazságtalan ítélet meghozatalához vezethet. Az ebben rejlő veszély mellett, a deliktum magában foglalja nem csak a büntető, de más eljárások során előforduló hamis vallomásokat is.

Fontos kitérni arra is, hogy a tanúvallomás valótlanságának vizsgálata büntetőügyekben úgy néz ki, hogy az esetek túlnyomó többségében a nyomozóhatóság is kihallgatja a tanút, akár többször is, majd a kihallgatások sorozata a bírósági szakban folytatódik és az ezek során tett több hamis vallomás bűncselekményi egységet képez. A különböző szakaszokban elkövethető hamis tanúzási cselekményekkel sajnálatos módon már törvények megalkotásakor is számolni kellett.

⁸²ANGYAL (1940) i.m.122.

⁸³ANGYAL (1940) i.m.121.

⁸⁴Uo.

A.) A vallomás hamissága és büntetéstani jellemzői

Hogy mi minősül jogszabályszerű tanúvallomásnak, azt a Be. határozza meg. A vallomás egy eljárásjogilag szabályozott cselekmény, s ekként tanú az, akinek a bizonyítandó tényről tudomása van és megfelel a tanúkihallgatás szabályaiban támasztott kritériumoknak.⁸⁵ Ha ezek bármelyike sérül, a vallomás tanúvallomásként nem értékelhető. Leggyakoribb a szóban tett forma, de az írásban tett tanúvallomás is elfogadott, melynek oly tényekre, történésekre kell vonatkoznia, melyeket a tanú közvetve vagy közvetlenül észlelt, szerzett azokról tudomást.⁸⁶ A tanú elsősorban arra köteles, hogy a ténykörülményekre vonatkozó közvetlen észlelésén, érzéki benyomáson alapuló tudomását az eljárás céljaira a hatósággal közölje.⁸⁷ Valótlan vallomásról akkor beszélünk, ha a tanú valamely tényekre vonatkozó állítása, vagy ezek összessége nem azt adja vissza, amit a tanú ténylegesen a múltban észlelt. A vallomásnál leírtakra utalva, kötelességként jelentkezik az, hogy amit a tanú egy lezajlott cselekmény kapcsán észlel arról a tanúvallomás keretében számot is adjon, ha erre kerül sor. Ezen kötelesség sem jelentheti azonban azt, hogy a megtörténteket értékelje vagy következtetéseket vonjon le a cselekmények továbbgondolásával, tehát a törvényben előírt kötelezettségen való túlterjeszkedés nem megengedett, ugyan mégsem szankcionálandó.

A hamisság objektív és szubjektív értelemben vett formái megegyeznek a hamis vádnál írtakkal. E tekintetben kutatásaim alapján csak egy dologban tér el a hamis vádtól a hamis tanúzás, hogy a hamisság nem bármely körülményre, hanem az alapcselekmény lényeges, jelentőségteljes ismervére kell, hogy vonatkozzon. Az alapon is differenciálhatunk, hogy azon tények számítanak lényegesnek, melyek az elkövető kilétére, a büntethetőségi kérdésekre, eljárásjogi döntéshozatalra és a büntetéskiszabás során figyelembe vehető körülményekre vannak hatással.⁸⁸ A felsoroltak a Btk. 239.§-ban található bűncselekményekre is ráillenek. Az eltérés a Btk. 238.§ (5) bekezdésében érzékelhető egyedül, amely alapján és a jogterület különbözőségéből eredően a kereseti kérelem, az ellen- és viszontkereseti kérelmek tartalma számít ilyen körülménynek.

⁸⁵A tanúval mielőtt kihallgatnák, annak kezdetén közölni, kell, hogy milyen minőségben hallgatják ki, ez esetben egyértelműen a tanúkénti kihallgatásról van szó. Egyebekben tisztázni kell az ügy tárgyához és szereplőjéhez fűződő viszonyát, ha van ilyen, s érdekeltségét, valamint azt, hogy megilleti-e a mentesség joga.

⁸⁶BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.330.

⁸⁷ANGYAL (1940) i.m.126.

⁸⁸Uo.

A törvény nem csak a valótlan vallomást bünteti hamis tanúzásként, hanem azt is, ha az elkövető a való felől hallgat.⁸⁹ A tanúvallomás keretében történő elhallgatás mégis egyfajta tevési cselekvésként értékelhető, mely során a törvényben előírt kötelességet nem teljesíti. Ez azért is fokozottan társadalomra veszélyes, épp annyira, mint az elkövetési magatartás első fordulata, mert azt a meggyőződést kelti a hatóságban, hogy vallomása valós tényekre alapozott és teljes képet ad az általa észleltekről. A történetek kiderítése is pont ezért rendkívül nehéz és ezért a minősítés is akadályokba ütközik, melyet az általam a IV. részben tanulmányozott ítéletek indoklásai is alátámasztanak, mert a tanú tulajdonképpen igazat mond, de mégsem a tekintetben, ha az elhallgatást is hazugságként értékeljük.

Az is lehetséges, hogy maga a tanú követte el a bűncselekményt, részesi vagy bűnpártoló minőségében hozzájárult a tettehez vagy az is, hogy egy korábbi egyazon büntett miatt már letöltötte a büntetését, és a terhelttel való ellenséges viszonyát a tanúvallomása bizonyítja leginkább. Ha valamely lényeges körülményre nézve valótlanak bizonyult a tanúvallomás és még a tévedés sem mutatható ki, nem lehet az elkövetőt mentesíteni a kötelesség alól, hogy a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és a teljes valóságot adja elő.⁹⁰ A hamisság megnyilvánulásának azon esetei, melyek valóságtól való eltéréseknek tudhatók be, a tanú képességeinek hiányosságaiból is adódhatnak, melyet több általam látogatott bírósági tárgyalás is igazolt.

A tanú testi, érzékszervi, észlelési, a reakcióidővel kapcsolatos, bevésési, az időmúláshoz kötődő felejtési és az észlelteket nem megfelelő megértésének hiányából fakadó hibák e körben jelentőségteljesek. Olykor az is előfordul, hogy a tanú szűkszavú, engedetlen és nem hajlandó egyenes, érthető válaszokat adni a hatóság által neki szegezett kérdésekre. Az ilyen magatartás az alapbűncselekmény elkövetőjének kedvez, ezért a tanú nem ezt a bűncselekményt, hanem helyenként mentő körülmény elhallgatását vagy bűnpártolást valósít meg.⁹¹ A széles körű büntetendőség és a társadalomra veszélyes egyének vallomásának kiszűrése érdekében a jogalkotó szigorú mércét állapít meg, úgy gondolom teljesen értehetően.

⁸⁹Btk. 238.§

⁹⁰ANGYAL (1940) i.m.130-131.

⁹¹Btk. 243-244.§

B.) A hamis esküről

A történeti gyökerek alapján, ha a tanú a vallomását esküvel megerősítette, és ha ez objektíve hamis és tudott is vallomása hamisságáról, tehát szubjektíve is való volt, a hamis tanúzás megvalósult. A korábban a hamis tanúzással egy helyen szabályozott és bűncselekményként értékelt hamis eskü, a korábbi és mai törvényhelyek összehasonlításából levont következtetések szerint sem veszett ki a büntetőjogból. Mégis a szakrális jellegűnek tartott eskü mellőzését, a tanúvallomás önmagában vett bizonyító ereje indokolta. Az „eskü” akkor minősül megtartottnak, ha a törvényben meghatározott összes alakszerűségnek eleget tett, valamint ha ezt a jegyzőkönyv ezt hűen bizonyította. A bizonyíték érvénytelenségének az lesz a következménye, hogy az ekként kivett tanúvallomást a törvény olyannak tekinti, mintha a tanú ki sem hallgattatott volna.⁹²

E komplex tényállás jelenleg e formában nem is található a Btk.-ban, de a Be.85.§-a alapján, ha a tanú vallomástételének nincs akadálya, figyelmeztetni kell arra, hogy köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, továbbá arra hogy a hamis tanúzást és a mentő körülmény elhallgatását a törvény büntetni rendeli. A figyelmeztetést, valamint a tanú erre adott válasza szó szerint bekerül a jegyzőkönyvbe. Ha a tanú a figyelmeztetés ellenére is hamisan nyilatkozik, az hamis eskü nem, hanem hamis tanúzás lesz.

C.) A bűncselekmény lehetséges alanyai

A bárki általi elkövetés itt is irányadó, és az elkövetővel szemben a Csemegi-kódex a vallomás esküvel való megerősítését kívánta meg. Az elkövetőn, a bíróság vagy a törvényben meghatározott egyéb hatóság előtt hamis vallomást tevő személyt, a tanút, a szakértőt, a szaktanácsadót, a tolmácsot vagy fordítót és a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltató személyt is érteni kell. E körből azonban kétség kívül ki kell zárni azokat, akik vallomása azért semmis, mert hamis vallomás megtétele estén sem büntethetők, amely vonatkozik a lelkészre, a védőre, a korhatárt el nem ért, testi vagy elmebeli fogyatkozásban szenvedő egyénekre, valamint közeli rokonokra is egyaránt.⁹³ Ha tehát a tanú jogosítva van a tanúvallomás megtagadására, de az erre való figyelmeztetése elmarad, az általa tett hamis vallomás, a tényállási elem hiányára tekintettel nem lesz bűncselekmény.

⁹²ANGYAL (1940) i.m.146.

⁹³IRK (1933) i.m.418-419.

Kérdés, hogy vajon a büntethetőséget kizáró okok rendszere kiterjeszthető-e ezen eshetőségre is? A kizárási ok is fennforog, de a cselekmény szankcionálás alóli mentesítése nem ezen múlik, hanem azon, hogy e személy vallomása semmis. Ami pedig semmis az nem létezhet a valóságban, tehát ezen ismérv mentén a kizárási ok csak másodlagos lehet.

A polgári perben történő hamis tanúzás büntethetőségének problematikáját, az 1911. évi I. tc. adaptációjával a hatályos törvényre kívánom szemléltetni. Az 1940-ben hatályos Pp. 299.§-a azt tartalmazza, hogy ha polgári perben a tanú hamis vallomást tett, de a tanúságtétel megtagadásának lehetőségére figyelmeztetve nem lett, az jogilag létező vallomásként volt értékelhető. A felsorolt esetek túlnyomó többségében az 1952. évi III. törvény alapján, tanú kihallgatása csak eljárási szabályok sérelmével történhetne csak meg, melynek folytán a büntetőjogi következmények bekövetkezése azonban mégis kizárt.⁹⁴

A személyi körre visszatérve, az eddig felsoroltakon kívül azokat is meg kell említeni, akik vallomást tehetnek, de mégis úgy is dönthetnek, hogy nem tesznek. Az efféle aggályosnak is nevezett vallomástételek a hamis tanúzás tényállásába kétséget kizáróan beleillenek. Azonban a büntetőügy terheltje még ebben az esetben sem lehet hamis tanúzás tettese, viszont ha az okirat elkészítője és szolgáltatója személyileg elválík egymástól, a készítő személy bűnsegédként lesz felelősségre vonható.⁹⁵ A Különös részi tankönyv megfogalmazásában a felbujtás feltételeként szerepel a hamis tanúzás elkövetése,⁹⁶ hiszen ennek hiányában a cselekmény e tényállásra való felhívásként lesz értelmezhető.⁹⁷ A hamis tanúzásra használt „potiori denominatio” műszó alatt nem csak a tanú hamis vallomástételét, hanem a hamis szakértői véleményt és a hamis fordítást is érteni kell, a polgári bíróság által eskü alatt kihallgatott fél hamis vallomásával egyetemben.⁹⁸ A kifejezés a Btk. által szabályozott elkövetési magatartásokra is irányadó.

A szakértő, mint elkövető nem részesíthető eltérő bánásmódban, mint az ilyen tisztség hiányában valótlanul valló személy, ezért e tekintetben a tanú szakértő, szaktanácsadó, fordító és a tolmács is egy megítélés alá esik. A szakértők ugyanabban a szakkérdésben közös véleményt is előterjeszthetnek, azonban az egyenként elvégzett vizsgálatokat külön-külön is fel kell tüntetni, mely valótansága esetén a társtettesség nyer megállapítást.

⁹⁴Be. 81.§ (1), Pp. 169-170.§, Sztv. 58.§(2), 2004. évi CXL. tv. 53.§ (3).

⁹⁵BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.333.

⁹⁶Uo.

⁹⁷Btk. 242.§

⁹⁸ANGYAL (1940) i.m.125.

A több szakterülethez tartozó szakértők egy adott kérdésben egyesíthetik is szakvéleményeiket.⁹⁹ Egy szigorú előírás azonban minden szakértőre vonatkozik, mégpedig, ahogyan arra a Be. 110.§ (1) bekezdése is rámutat, a bíróságnak a szakértőre vonatkoztatható büntethetőséget kizáró okok vizsgálata mellett, a figyelmeztetés is elengedhetetlen kötelessége. A bűncselekményt a szakvélemény bármely részére vonatkozólag el lehet követni (nyilatkozat, vizsgálat, lelet), mivel az így objektíve valótlan. Például akkor, ha a szakértő olyan vizsgálatot mutat elvégzettnek és mutatja be ennek eredményeit, melyet valójában el sem végzett, vagy ennek az ellenkezőjeként az elvégzettet eltitkolja. A bűncselekmény a lelet kapcsán úgy is elkövethető, ha a vizsgálati eredményt meghamisítottan vagy nem tünteti fel.¹⁰⁰

A szaktanácsadó közreműködésére a Be. 182.§-ának (1) bekezdése az irányadó az olyan cselekmények esetén (pl. bizonyítási eszközök felkutatása, ezek megszerzése összegyűjtése, rögzítése és kiértékelése), melyekhez a hatóságnak különleges szaktudásra van szüksége, vagy kötelező, ha a hatóság a terhelt kihallgatásához például poligráfot alkalmaz. A szaktanácsadó hamis tevékenysége a Btk. 233.§ (1) b) pontjába, vagy a hamis tanúzásra vonatkozó 238.§ (2) bekezdés c) pontjába ütköző cselekmény lesz.¹⁰¹

A hamis fordítás egy másik lehetséges elkövetési magatartása a bűncselekmények, mely az alanyi kör megkülönböztetésével különül el. A nem csak jog, hanem egyes esetekben kötelező is a tolmács igénybevétele, ha egy nem magyar anyanyelvű személy él azzal a jogszabály adta lehetőséggel, hogy anyanyelvén kíván megszólalni. A tolmács, mint közvetítő élőszóban, a fordító pedig írásban dolgozik, ezért az általa elkészített írásbeli fordítás akkor valótlan, ha tartalma nem felel meg annak a dokumentumnak, vagy más szóbeli szövegnek, melyről a fordítás készült.

Az elkövetői kört a védővel zárnám, akiből bizonyos korlátokkal még tanú is lehet. Az egyértelmű ugyanis, hogy akit a bíróság tanúként tárgyalásra idézett, ugyanabban az ügyben védelem oldalán nem működhet közre.¹⁰² Az előző fordítottjaként viszont, aki védői minőségben vett részt az eljárásban, abból még lehet tanú.¹⁰³ Ugyanakkor az egy abszolút tilalom a hatóság számára, hogy nem hallgathatja ki tanúként a védőt arra nézve, amiről, mint védő szerzett tudomást, vagy amit a terhelttel védői minőségében közölt.

⁹⁹Be. 108.§(4).

¹⁰⁰BELOVICS- MOLNÁR-SINKU (2011) i.m.331.

¹⁰¹Uo.

¹⁰²Be. 45.§ (1) d), e).

¹⁰³FÖLDVÁRI (1965) i.m.226-228.

Ez a Be. 81.§ b) pontjának egy olyan kitétele, mely szűkkörűen határolja be azt, hogy mire nézve hallgatható ki a védő.¹⁰⁴ Az elmondottakból következően a terhelt védőjét olyan körülményekre sem lenne helyes tanúként kihallgatni, mely közléssel a terheltre nézve az ügy megítélése szempontjából rendkívül hátrányos információkat is a hatóság tudomására hozhat. Ezért az sem zárható ki végérvényesen, hogy a terhelt tud erről az akadályról, és éppen erre apellál. Az utóbbit csak úgy lehet megakadályozni, ha a védőt előbb tanúnak idézik, mielőtt védőként lépne fel, amellyel egy erkölcsileg is aggályos helyzet is megakadályozható, azaz, hogy a védő olyan ügy védelmét vállalná, melyben a tanúkénti kihallgatására is esély van.¹⁰⁵

D.) Az elkövetés helye és „tárgya”

A törvény három ismérv meglétét kívánja meg a tényállásszerűség kapcsán, a büntető, polgári vagy fegyelmi illetve egyéb ügy és a lényeges körülményre vonatkozás mellett, a hatóság előtti elkövetés is kulcsfontosságú. Büntetőügy alatt egy olyan ügycsoport értendő, melynek tárgya büntett, vétség a Btk. szankcionálásában, és ami miatt büntetőeljárás van folyamatban, tekintet nélkül arra, hogy mely bíróság hivatott eljárni, polgári, avagy büntető. Érdemes felfigyelni arra, hogy Földvári József is Angyal Pál a bűnvádi ügyre adott definícióját hívta segítségül abban, hogy a büntetőügy mibenlétét az ügy tárgyára tekintettel határozza meg.¹⁰⁶ Magyary Zoltán és Nizsalovszky Endre definíciójában polgári ügy az, melynek tárgya egy magánjogi aspektussal bíró tény, melyet a bíróság kiderít, jogszabály alá foglal, s e tevékenységnek eredményeként a jogi érdek érvényesítésének keretében majd megállapítóan, majd elutasítólag, majd új jogi helyzetet teremtve konstitutíve íté.¹⁰⁷

Az elkövetés helye a törvény megoldásában szorosan összefügg a büntetési tételekkel, melyet az erről szóló fejezetben ismertetek. Ugyanezen logika mentén a polgári ügyekben való elkövetettség is súlyosabban minősül, ha azt „különösen nagy vagyoni értékre” vagy „különösen jelentős egyéb érdek” kapcsán követik el. Az 1940-ben még csak lehetőségként felmerülő választottbíróági eljárásban való elkövetés még nem volt része a tényállásnak, ma viszont a Btk. 239.§-a külön büntetni rendeli, mégpedig privilegizált esetként. Külön kérdés az, hogy az Új Btk. fenntartja-e majd e változásokat, vagy egy új logikát követ majd? Az erre való választ a vonatkozó fejezetben ismertetem.

¹⁰⁴Uo.

¹⁰⁵Uo.

¹⁰⁶FÖLDVÁRI (1965) i.m.203.

¹⁰⁷ANGYAL (1940) i.m.151.

A deliktum jogi tárgyán összességében az igazságszolgáltatás tisztaságát kell érteni, mely érdek magában egyesíti nem csak állami büntetőhatalomba vetett bizalmat és helyes működést, hanem az állampolgárok személy- és vagyónbiztonságát is. A bűncselekmény közvetlen tárgyának a büntetőjogi következmények ismeretében tett tanúvallomás, illetőleg a szakértő, szaktanácsadó és a fordító vagy tolmács nyilatkozata tekinthető. A közvetett tárgy ez esetben azoknak az állam által biztosított törvényi garanciáknak a meghamisítása, melyek érvényesüléséért az igazságszolgáltatás szervei folytatnak küzdelmet.

A hamis tanúzás nem minden esetben, csak bizonyos feltételek meglétekor tölti be a bűncselekmény törvényes fogalmát.¹⁰⁸ A vallomás, vagy ha nyilatkozatról van szó, „az akkor hamis, ha a valóságnak nem felel meg, amikor a tettes annak tudatában vall hamisan, hogy vallomása a valóságot nem fedi”.¹⁰⁹ Nem követhet el hamis tanúzást viszont az, aki valótlan akar vallani, de mégis megtörtént cselekményről számol be, ezzel „delictum putativumot”, valósítva meg.¹¹⁰

A hamis tanúzás lényeges ismévre való vonatkozásának kritériuma a következőkben foglalhatók össze. Az ügy valamely lényeges körülményeire való vonatkozás külön elvárásként szerepel, s a hamisság itt is jelen van az elkövetőnek az előadottakra nézve fennálló tudata tekintetében. Az elkövetőnek vallomásában csak a lényeges körülményekre, kizárólag a cselekmény szempontjából döntő jelentőségű adatokra kell vallania. A vallomás lényegi körülményre való vonatkozása azért is nehezen értelmezhető, mert a legtöbb tanúvallomásban a lényegtelen körülmények biztos, hogy nem egyeznek meg a valósággal. Ezért lehet, hogy a lényegtelen körülményre elkövetett vallomás is hamis tanúzás lesz? Csak tény- vagy jogkérdésekre is kiterjesztve kell-e értelmezni a vallomást, és ha igen, ki jogosult erre?

Az értelmezésre jogosult hatóság feladata egyértelműen a tényállással függ össze. Az utóbbi kérdésre két lehetséges válasz van, azt is figyelembe véve, hogy a lényeges körülményekről készült lista elkészítése lehetetlen és nem is ildomos. A két alternatívából kizárom az alapügyben eljáró bíróságot, és az bíróság lesz jogosult az értelmezésre, függetlenül attól, hogy az alapügyben meghozott ítéletét a bíróság mire alapozta vagy tekintette-e lényegesnek a szóban forgó körülményt, amelyik a hamis tanúzás miatt folyó büntetőperben eljár.

¹⁰⁸ANGYAL (1909) i.m.173.

¹⁰⁹IRK (1933) i.m.419.

¹¹⁰Vélt büntett.

Mivel az ügyet érdemben eldöntő körülmény mindig lényeges, megegyezhetünk abban, hogy ez annak minősül, de a mivel a lényeges körülmény nem okvetlenül ügydöntő ezért e kettőt nem szabad egybevonni.

A Curia Bjt. 36. k. 8. számú ítélete szerint a büntetendőség szempontjából közömbös az, hogy a bíróság a hamisan valló tanú vallomását nem vette figyelembe és az sem, hogy a vallomás senkinek sem okozott joghátrányt.¹¹¹ „Amit a per anyagához kívülről első kézből kell méríteni, és amihez közvetlen észlelés szükséges az, de csakis az ténykérdés, és minden egyéb, amely a peranyagokból következik az jogkérdés, de nem azért, mert ez tartalma szerint jog, hanem azért, mert az nem kívülről, hanem magunkból eredő logika”.¹¹² A ténykérdés jogkérdés vitájában, a csak tényállásra, az üggyel kapcsolatos ténykörülményekre való szűkítés vonatkozhat a lényegességre,¹¹³ s így a jogcím, mely jogkérdéséként van jelen, nem értékelendő. Így ahogy az sem zárhatom ki végérvényesen, hogy a bíróság szerint egy általános kérdésre egy olyan választ kap a tanútól, mely az ügy kimenetelére is hatással lehet, tehát lényeges, és mivelhogy a tanúvallomás kezdetén elhangzott figyelmeztetés minden elhangzott szóra érvényes, ezért az általánosnak indult, de különösként befejezett felelet büntetendővé válhat.

E.) Befejezettség, kísérlet, szándékos és gondatlan hamis tanúzás

Az elkövetési magatartás tanúsításával a bűncselekmény befejezett, a hatóság általi hitelt érdemlőség ezen túl indifferens, és a korábban második mozzanat, az esküvel megerősítés sem itt nyer értelmet. A befejezettségtől meg kell különböztetnünk a bevezetett büntetett, amely akkor jön létre, ha a vallomás már, mint egész áll előttünk. Pauler Tivadar ezt akkor látja megvalósultnak, ha a tanú még a hitelesítésig sem vonja vissza vagy változtatja meg vallomását.¹¹⁴ A szakértőnél a bevezetettséget más értelemben vizsgálom, mivel ezen elkövetői kör vonatkozásában az elbocsátás vagy az újabb bizonyíték elemzéséhez való felkérés időpontja számít, tehát a „megkülönböztetés” szükségszerű. A jegyzőkönyv felvétele mégsem lehet irányadó a bevezetettségre, mivel ez nem részmozzanata a vallomásnak.

¹¹¹ANGYAL (1940) i.m.157.

¹¹²ANGYAL (1940) i.m.162.

¹¹³ANGYAL (1940) i.m.158.

¹¹⁴PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1870.95.

[letöltve:2012.10.7.]

http://books.google.hu/books?id=oXULAAAAYAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

A kísérletet is fontos elhatárolni, mind a befejezettségtől, mind a bevégezettségtől. Ezt egy példával célszerű szemléltetni, pontosabban, ha a jeltolmács az első jelnek bíróság előtti hamis tolmácsolásával megkezdí a cselekményt, de a bíróság ezt ekkor észleli, a bűncselekmény kísérlete valósul meg. Az írásos vallomástétel is lehetséges, feltéve, persze ha a hatóság azt engedélyezi, ezért ennek postára adásával hamis tanúzás kísérlete szintén megvalósul. Egy feltétel azonban elengedhetetlen, méghozzá az, hogy az irat a hatósághoz ne érkezzen meg. A szóbeli vallomásnál lehetséges az, ami az írásbelinél nem, hogy az elkövető még vallomástétel befejezte előtt helyesbíti, vagy visszavonja, esetleg helyettesíti azokat a tényeket, melyeket korábban közölt, e cselekménye a kísérlettől való önkéntes elállásként értékelhető. A vallomástétel véglegesítésével ellenben a befejezett alakzat valósul meg.

A complicit alakzatok sem zárhatóak ki végérvényesen a hamis tanúzásból, mivel amint azt láttuk a közvetett tettesi alakzat meg is valósulhat azon személy kapcsán, aki a tanút hipnózis alatt postsuggestioval a sugalmazott hamis vallomás megtételére indította.¹¹⁵ A felbujtás vonatkozásában is igenlő választ kell adnunk, ugyanis „excessus mandati” esetében a felbujtó azon tevékenységért fog felelni, melyet az ő tudata átfogott, míg az „omnimodo facturushál” már e tevékenység legfeljebb bűnsegédként lesz értékelhető, de még mindig a complicit alakzatként.¹¹⁶ Az utóbbi akkor jöhet létre, ha például a felbujtó olyan további részleteket tartalmazó vallomásra veszi rá a tettezt, melyekről vallani eredetileg nem is kívánt.

Szándékos elkövetéskor az elkövető tisztában van a tanúkihallgatás szabályai cím alatt összefoglalt összes körülménnyel, mégis az általa szolgáltatott tárgyi vagy személyi bizonyítékok nem a valóságot tükrözik. A szándékos elkövetéskor a tanú tudata átfoghatja a tényállás összes elemét, vagy az eskü jelentőségével is tisztában lehet, s az ebből fakadó kötelességellenesség tudata vezeti rá az igazságszolgáltatás elleni tett elkövetésére.

Dolus directushál a sérelem bekövetkezését vagy ennek lehetséges bekövetkezését kívánja a tettes, de az is elképzelhető, hogy célja, a terhelt helyzetének pozitív irányba mozdítása egy olyan hamis vallomással, amely a terheltre nézve kedvezően hat. Bármelyik ismérv hiánya estén gondatlan bűncselekmény valósul meg, az esetek túlnyomó többségében negligencia alakjában.

¹¹⁵ANGYAL (1940) i.m164-165.

¹¹⁶Uo.

E.)/1. A culposus¹¹⁷ hamis tanúzás

A gondatlan hamis tanúzással szemben számos dogmatikai álláspont fogalmazódott meg. Az 1940-es német birodalmi Törvénykönyv egyenesen „*contradictio in adjecto*-nak” minősíti,¹¹⁸ majd Thomson addig megy el, hogy egyenesen „*homunculusként*” tekint a hamis tanúzás e formájára.¹¹⁹ Mielőtt rátérnénk a gondatlan hamis tanúzási cselekmények részletes elemzésére, tisztázni kell, hogy a gondatlanságnál a bűnösség nem abban áll, hogy a tanú nem volt elég gondos a tanúvallomás megtételekor, hiszen erre senki sem kötelezhető. A magam részéről ezen megfontolás okán támogatom gondatlan elkövetés szankcionálását.

A culpa jelen van abban, hogy a tanú a hatóság előtti tanúkihallgatás során az emlékképek reprodukálásában már felületesen viselkedett (ezalatt értsük itt azt például, hogy felcseréli a terheltet a sértettel), vagy a reprodukálás folyamatában kötelességellenesen egyes fontos információkat lényegtelennek ítélte.¹²⁰ Ezért a való tényekből levont következtetések miatt, a szándékos nem, csak a gondatlan elkövetés áll meg. Külön kiemelendő, hogy míg a gondatlan alakzatot az 1843-as Büntetőtörvény javaslata is mellőzhetőnek vélte, addig a hatályos és az új Btk. is fenntartja a büntetendőséget.

Érdekes tendenciát mutat az eddigi bő 130 év áttekintése, melynek indokai a gondatlan hamis tanúzás büntetendőségére a következők. A legkézenfekvőbb az lenne, ha a szándékosság valamely elemzett elemének a hiánya eredményezné a gondatlan elkövetést, azonban mégis az objektív és ez által szubjektív hamisság ismeretlensége folytán követik el legtöbbször a deliktumot. Ha a szándékos elkövetés miatt nem is, de gondatlan bűncselekményért az elkövetők többségét már felelősségre lehet vonni, és ez által gondatlanként értékelt hamis tanúzási cselekmények köre kibővül. A negligenciának a negatív feltétele a szándékosság feltételei közül valamelyik hiánya, a pozitív feltétel, pedig az elkövetőtől elvárt körültekintés,¹²¹ mely megegyezik a hamis vádnál írtakkal. A dogmatika jelenleg azon a talajon áll, hogy a cselekmény luxuriózan nem követhető el, azonban a szubjektív valótlanság esetén is sor kerülhet a gondatlanság megállapítására akkor, amikor a tanú tisztában van vallomása valótlán tartalmával. Ekkor mégis hamisan tanúzik és vállalja annak kockázatát is, hogy akár ennek hatására valótlanságon alapuló ítélet fog születni, és ennek elmaradásában könnyelműen bíz.

¹¹⁷Gondatlan.

¹¹⁸A jelző olyat állít a jelzetről, mely mivoltával ellentétes.

¹¹⁹ANGYAL (1940) i.m.168.

¹²⁰ANGYAL (1909) i.m.176.

¹²¹FÖLDVÁRI (1965) i.m.253.

A tétlen passzív „bizalom” önmagában sohasem eredményezheti a tudatos gondatlanság megállapítását, ezért a luxuria, az elméleti eshetőséget leszámítva, ez esetben kizárt.¹²² A tanú tudattartamának vizsgálata e helyen elengedhetetlen, és mielőtt azonnal elhinnénk neki az általa előadottakat, és ettől tennénk függővé egy ítéletet, meg kell győződni jóhiszeműségéről és arról, hogy vallomását a kellő körütekintéssel tette-e meg.

A tények észlelésénél való figyelmetlenséget nem lehet büntetni. Itt nem az észleléskori tudattartalom, hanem a vallomáskori körütekintés és motiváció felkutatása bír kiemelt jelentőséggel. További gondatlan alakzatként értékelendő az, amikor az elkövető tévesen azt gondolja, hogy amit elhallgat, az nem tartozik a tárgyhoz, de az már abszolút nem vonható ide, ha a tanú elhatározza valótlan vallomásának visszavonását, azonban a gondatlanság folytán arról megfeledkezik. Ezért egyet kell, hogy értsek Angyal Pállal és Földvári Józseffel is a téren,¹²³ hogy a hamis tanúzás gondatlan alakzata sem kíván meg eltérő értelmezést és nem is kezelhető másképpen, mint a Btk.-ban található egyéb deliktumok gondatlan alakzatai.

F.) A hamis vád és hamis tanúzás büntetési tételeinek összevetése

A Csemegi-kódexben a hamis vád büntetétéhez, mivelhogy a büntetőeljárás megindult, az öt évig terjedő szabadságvesztés tartozott. Ha a vádaskodó által megjelölt személyt el is ítélték, ez esetben a korábban követett logikát követve, halálbüntetés estére 10-15 év, öt évig terjedő szabadságvesztés esetére 5-10 év, a közhivatalnok vagy ügyvéd elmozdításkor súlyosabb megítélésű cselekménynél 3, enyhébb megítélésűnél egy évi szabadságvesztést tartalmazott a törvény.¹²⁴

A becsületsértés alakzatokkal való rokonság a helyes bűncselekményi minősítés ellenére is jelen volt, és pedig a törvény a 231.§-ában, ahol elrendelte, hogyha a hamis vádban valaki bűnösnek ítéltetik, az ítéletet a sértett kívánságára az elítélt költségére sajtó útján is közzétegyék, melynek módját már a bíróság állapítja meg. Ha a hamis vád következtében a vádlottat elítélik, a Kódex 213. § és 220.§-ban a hamis tanúzásra megállapított büntetési tételek a hamis vádnál is alkalmazandók voltak.¹²⁵ A törvény 213.§-a a bűnvádi ügyben elkövetet hamis tanúzást öt évi szabadságvesztéssel büntette, ha a terheltet halálra ítélték 10-15 évig terjedő szabadságvesztés a büntetése, ha pedig az öt évnél súlyosabban fenyegetett

¹²²Uo.

¹²³FÖLDVÁRI (1965) i.m.255.

¹²⁴1878. évi V. törvény 227.§

¹²⁵IRK (1933) i.m.427.

deliktum valósult meg ez esetben az 5-10 évig tartó büntetési tétel volt az irányadó. A Kódex az alapján differenciált a büntetési tételek között, hogy indult-e eljárás, ha igen, azt büntetőügyekben vagy más kihágásra vagy fegyelmi vétségre vonatkozóan követték-e el, mely utóbbi eset a törvény 227.§-ánál egy évi fogházat és pénzbüntetést jelentett.

III.2. Az 1978. évi IV. törvény és a 2012. évi C. törvény hamis vádra és a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseinek összehasonlítása

A 2012-es év az új Büntető Törvénykönyv megalkotása szempontjából a fordulat éve, ugyanis az 1978. évi IV. törvényt 2013. június elsejével a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről váltja fel. A bűncselekmény kategóriákból jelenleg az igazságszolgáltatás elleni bűntettek kerülnek kiemelésre, ezen belül is kutatás tárgyát tekintetbe véve, a hamis vád és a hamis tanúzás érdemel bővebb elemzést, melyet egy általam elvégzett összehasonlítással mutatok be. Az új törvény a XXVI. Fejezetben fogja szabályozni e bűncselekménykört. Elmondható, hogy az új törvény egy-két módosítást tartalmaz a büntetési tételek kapcsán, és több stilisztikai változást is egyaránt, melyek a tényállások nyelvtani értelmén, lényegén nem változtat. Nézzük elsőként a hamis vádat, melyet a 2012. évi C. törvény 268. §-tól kezdődően tartalmaz. A hamis vád alapeseti tényállás változatlanul fennmarad, de a minősített esetek körét alapvetően kibővíti a Törvénykönyv, mégpedig akképpen, hogy a két évtől nyolc évig terjedő büntetési kerettétel a) esetei közé beemeli azon alaphűncselekményeket, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegeti (268.§ (3) b.)). A c) pont beiktatásával, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélik. A gondatlan elkövetés büntetési tétele egy évvel növekszik.

A 269.§ a privilegizált eset, mely az elkövetés helye kapcsán tartalmaz változást, kibővíti az eddigi 235.§ két alpontos esetét. Az a) pontból kikerült a nyomozóhatóság, ügyész, bíróság kitétel, a fegyelmi jogkör gyakorlója előtt tett fegyelmi vétség elkövetése pedig külön, a b) pontban lesz szabályozva.¹²⁶ Egy új kategória is a törvényhely részét fogja képezni, mégpedig a közigazgatási bírsággal sújtandó szabálysértés kategóriája, ami a hamis vád mindkét alakjára vonatkozhat.

¹²⁶A 2012. évi C. törvény 460. § (1) a) pontja szerint a XXVI. Fejezet alkalmazásában fegyelmi ügynek azt az eljárást kell tekinteni, amelyre törvény állapítja meg a fegyelmi vétségnek minősülő magatartást, az eljárás részletes szabályait és a kiszabható fegyelmi büntetéseket.

A következő szakasz bekezdéseiben alapvető változásról nincs szó, de hangsúlyos szerepet kap az alapügy kifejezés, melyet valószínűleg a hamis vád miatt indult büntetőügytől való elválasztás indokolt. Praejudiciális kérdés azonban az, hogy megindítható-e hamis tanúzás miatt a büntetőeljárás, ha az alapügy még nem fejeződött be? A vázolt eljárási akadály a hamis tanúzás vonatkozásában megegyezik a hamis vádnál írtakkal. Ekként a hamis tanúzás mindaddig, amíg az ügy, amelyben a hamis tanúzást elkövették nem fejeződik be, a büntetőeljárás csak az alapügyben eljáró hatóság feljelentése alapján indítható, és ezt leszámítva a hamis tanúzás elévülésének kezdete általános esetben az alapügy befejezésének a napja.

A hamis tanúzást tartalmazó rész is számos változtatáson ment át. A jogalkotó a büntetőügyekben elkövetett hamis tanúzás büntette helyett a (4) szakaszban már az „aki„ általános alannyal fejezi ki ugyanazt a jelentést, mint az eddigiekben. Ezen elv mentén került átfogalmazásra az (5) bekezdés is. E szakaszban mind a negyedik, mind pedig az ötödik bekezdésekben meghatározott büntetések büntetetései 5 év helyett egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel lesznek büntetendőek. A 273.§-ban szereplő eljárások közül, mint ismeretes kikerül a választott bírósági eljárás, de az értelmező rendelkezések 460.§ (1) bekezdésének beiktatásával, polgári ügynek kell tekinteni a választottbíróság előtt folyamatban lévő ügyet is. A hamis vádnál leírtaknak megfelelően, a hamis tanúzásról szóló 274.§-ban is alapügyről beszélhetünk. Továbbá a 255.§-ban egy módszertani változtatást hajtottak végre, azáltal hogy új pontban tárgyalják azt, amikor valakinek a kihallgatása törvény alapján kizárt. A korlátlan enyhítés és különös méltánylást érdemlő esetben történő mellőzés lehetőségeit az új törvény is fenntartja, azzal szemben, aki az alapügy jogerős befejezése előtt az általa szolgáltatott bizonyítási eszköz hamis voltát bejelenti.

Az új Btk. 277.§-a a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása elnevezés alatt egy új bűncselekmény kategóriát is bevezet, mely alapján az a tanú, aki büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, vétség miatt elzárással büntetendő. Külön kérdés az, hogy a jogalkotói felismerés beváltja-e a célkitűzéseket, és ha átalakítja, akkor hogyan az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények rendszerét.

IV. A GYAKORLAT TÜKRÉBEN

IV.1. Jogesetek a hamis vád témaköréből

A két bűncselekmény beható vizsgálata után, mellyel már részben bizonyítottam a cselekmények különböző élethelyzetekre vonatkozathatóságát, a jogesetek bemutatásával arra törekszem, hogy teljes mértékben alátámasszam a bűnüldözésben betöltött kiemelten fontos szerepüket. A bűncselekmények a lehető legkülönbözőbb területeken hatnak, ezáltal érvényesítve az igazságszolgáltatás fő célkitűzését, az igazság érvényre juttatását. Azért is fontos a büntetendővé nyilvánításuk, mert nem csak önmagukban büntetendők, hanem a vádban megjelölt más által elkövetett szankcionált cselekmény miatt indított eljárások miatt, az eljárási teher akár duplájára is nőhet. Az már biztos, hogy szankcionálásukhoz elengedhetetlen jogpolitikai érdek fűződik, a kérdés már csak az, hogy mindkét bűncselekmény egyformán érvényesíti a büntetőpolitika által képviselt fő célkitűzést? A megfelelő választ úgy gondolom, hogy az elkövetők motivációjának jogesetekkel való szemléltetésével lehet megadni.

1. A hamis vád megvalósulásához elegendő az, hogy az elkövető egy másik személyt egy büntetendő cselekmény, vagy fegyelmi vétség, vagy szabálysértés elkövetésével gyanúsítson. S mint ahogyan azt tudjuk, a konkrét személymegjelölés sem elvárás, ezért hamis vádat követett el az, aki a katonai kincstár megcsalása miatt feljelentett egyén ellen, önként jelentkező tanúként azt vallotta, hogy látta és meg is mérte azokat a mérőeszközöket, melyek az elkövetés eszközeiként szolgáltak.¹²⁷ Az előző példa alapján hamis vád lesz, ha valaki a célból, hogy bűnös tettet másra hárítsa, az általa elkövetett rablást ennek a személynek tudja be vallomásában.

2. A következő esetben az ismeretlen tettesre vonatkozó feljelentés is megalapozta a hamis vádat. Ennek egy koránt sem szélsőséges példájával találkozunk amikor, X. az általa ismert Z.-nek maszkírozva magát követett el bűncselekményt úgy, hogy a bűncselekmény tanúja V. Z.-ben ismerje fel a tetteket. A tanú által hamisan észlelték miatt, - melyet X. szándékosan

¹²⁷EDVI (1909) i.m.254.

hozott létre - a hamis tanúzás nem állapítható meg a tanú vonatkozásában.¹²⁸ A motivációban mégis ott rejlik a manipuláció, még a rábírás hiányában is.

A BJD. 2811. számú döntésben hamis bizonyítékként értékelték azt, hogy elkövető W. eszméletlenségét színlelve azt a látszatot kívánta kelteni, hogy azért fekszik eszméletlenül a földön, mert leütötték, mely látszatnak az arra elsétáló tanú ZS. még hihetett is. Az elkövető ténykedése folytán az azt észlelő tanú egy szubjektív igaz, ámde objektíve valótlan vallomást tett. A hamis tudatot az okozta, hogy a tanú tévedésben volt a cselekményt illetően. Mivel a bizonyítási eljárás következtében tisztázódott, hogy a cselekményt ki követte el, ezért az eredeti elkövetőt, W.-t kellett felelősségre vonni, mint közvetett tettest.

„A. örültségi rohamában megölte B.-t”, hangzik a széles körben ismert példa egy feljelentés keretében, amely a kóros elmeállapotú egyének büntethetőségéről szól.¹²⁹ Ugyanis, ha egy személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekményről van szó, és az elmeműködés kóros állapota miatt az elkövető nem büntethető, valamint tartani lehet a további bünelkövetéstől, akkor kényszergyógykezelését el kell rendelni. A vád tehát valós tényeken alapul, de büntethetőségi akadályra való utalást tartalmaz. A Btk. 24.§ (1) bekezdése nyomán a hamis vád, a büntethetőségi akadály megléte ellenére is megvalósul.

3. A következő példákkal az elkövetőknek a büntetendő cselekményekhez való viszonyulását kívánom szemléltetni, mivel a jogesetek legtöbbszörében nincsenek tisztában azzal, hogy a hamis vádat a törvény büntetni rendeli. Többségük még a kellő bűnözői tapasztalat birtokában sem, a jog területén járatlan személyek pedig még annyit sem tudnak a vádolási cselekmények büntetőjogi következményeiről, mint az előbbieik. Az még gyakoribb, hogy az elkövető tudata nem fog át egy tényt, vagy átfog, mégis a kellő utánagondolás hiányában cselekszik.

A vádlott állítása szerint a sértett jutalomért szerződéseket készített, de mint kiderült csak az történt, hogy egy bizonyos ügyben eljár, de szerződéskészítésről szó sem volt.¹³⁰ A vádlott egy olyan alaptényről rendelkezett információval, melyekhez további valótlan cselekményeket párosított. Más esetben a vádlott nagyfokú tudatlanságára volt visszavezethető az, hogy gondtalanul járt el abban az ügyben, mikor hamisan vádolt valakit egy szabálysértés elkövetésével. Hamis tanúzásban bűnsegéd pedig az, aki tudomással bír a vád valótlanságáról, a feljelentést mégis megírja, de az, aki valós tényről tesz feljelentést, hamis vád miatt már érthetően nem lesz büntethető.

¹²⁸BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 34.

¹²⁹ANGYAL (1940) i.m.252.

¹³⁰ANGYAL (1940) i.m.172.

A hisztérikus képzelődések megítélése gyakran problematikus, a magam részéről mégis az 1878. évi V. törvény 76.§-ban írtakat fogadom el, így az alaptalan feljelentés mégsem szankcionálható. Ezzel az okfejtéssel egyet kell értenünk, ha a feljelentésben írtak valóban alaptalanok. A más által tett feljelentés tárgyában tett valótlan előadás önkéntes jelentkezéssel ugyancsak beleillik a hamis vád tényállásába, viszont az, aki hamis vádat a bíróság előtt újból előadja, nem követ el kétszer hamis vádat.¹³¹

4. A következő bűncselekményben a bosszú motiválta az elkövetőket. Az elkövető a vád lényegét képző valótlanosság tudatában és megtorlásból fogta rá valakire a magzatelhajtás büntetnének elkövetését, mellyel nem rágalmazást, hanem a súlyosabb hamis vád büntetét valósította meg.¹³² Egy lopás elkövetőjét a hatóság tetten érte, és azon nyomban ki is hallgatta, melynek során a vádlott más személy adatait diktálta be az adatfelvételkor. Az elkövetőnek azzal is tisztában kellett lennie, hogy az általa megjelölt személyt fogják eljárás alá vonni. Ezért cselekménye a hamis vád fogalmát teljes mértékben kimeríti.¹³³

Az Kúria elődje 4818. számú eseti döntésében a terhelt folyamatosan ellenőrizte egy turisztaszálló gondnoknőjét, majd egy napon jelentést küldött az illetékes megyei tanács forgalmi hivatalához azzal az indokkal, hogy valakitől tud a gondnoknő a körzeti orvossal való közelebbi kapcsolatáról. A büntetőpolitika nem helyesli azt a megoldást, melyben a gondatlan és elfogult, és a köz érdekében cselekvő elkövető ugyanabban az elbánásban részesül. Az eddigiek nyomán a döntés teljesen logikus lenne, ellenben mégsem e szempontok kerültek előtérbe. A másodfokú bíróság kifejtette, hogy a terhelt cselekménye a hivatalos személy munkakörébe beletartozik, azonban ez a parancs sem szolgálhat indokul ilyen következményekhez, mégis védelem alatt áll. Az Curia rámutatott arra, hogy az eljáró alsóbb fokú bíróságnak vizsgálnia kellett volna a hamis vádat is. A hivatali kötelesség késlekedés nélküli teljesítéséhez nyomós közérdek fűződik, és a jóhiszemű feljelentőket még a gondatlan elkövetés alól is mentesíteni kell, melyet a szerző „naturalis obligatioként” értékelte.¹³⁴ A hamis vád gondatlan alakzatának büntetendővé nyilvánítása okán, ma már e cselekmény beazonosítása sem ütközhet akadályokba.

¹³¹EDVI (1909) i.m.321.

¹³²Bjt.20.k.22.

¹³³ANGYAL (1940) i.m.256.

¹³⁴RÓZSA János: A hamis vád és a rágalmazás. Jogtudományi közlöny, Bp.,1966./10.551.

5. Egyes cselekmények kifejezetten az igazságszolgáltatás szervei ellen irányulnak. A Baranyai Főügyészség 10.059./1962. szám alatti ügyében az egyik elítélt vádlott társa tudomást szerzett arról, hogy az ügyében eljáró nyomozó korrupcióba keveredett. Ezután beadványt intézett a Legfőbb Ügyészséghez azt állítva, hogy társát azért mentették fel a bíróságon, mivel a nyomozók anyagi ellenszolgáltatás fejében nem derítették fel azokat a bizonyítékokat, melyektől az ő szabadulása függött volna. A szándékos hamis vádhoz az kellene, hogy az elkövető tudja, hogy a vesztegetés meg sem történt. S mivel a vádlott ezt sem tudta, ahogyan azt sem, hogy ennek az ellenkezője megtörtént volna, a minősítés kérdéses. A valósághű tényekből levont jogellenes következtetések miatt a szándékosság kizárható.¹³⁵

Azon jogkeresők, akik végső kétségbeesésükben a hamis vád büntette, ezen belül is a tulajdonképpen hamis vád miatt tesznek feljelentést, egy „utolsó utáni jogorvoslati lehetőséget” kaphatnak ügyük felülvizsgálatára. Ezen esetkörökben az elkövetők ugyan sokszor éppen az alapügyben való behajszolás miatt el is hiszik a hamis vádban elmondottakat, de alapvető céljuk mégis az alapügyben hozott döntés újbóli felülvizsgálata, mely jelenségre itt hívom fel a figyelmet. Az ítéletet helytelenítő, illetőleg az eljáró bíró, ügyész, vagy éppen jegyzőkönyvvezető szakmai tudását megkérdőjelező jogkereső az ítélet teljes- vagy éppen részbeni megváltoztatást, vagy a döntés újbóli elbírálását kívánja elérni egy, a hatóság előtt tett feljelentésével. Az elválasztás azért is szükségszerű a Be. szerinti jogorvoslati lehetőségektől, hiszen a hamis vád nem szerepelhet jogorvoslati alternatívaként. Abban az esetben tehát, ha valaki minden jogorvoslati lehetőséget kimerített minden fokon, akkor az, aki megoldást akar találni a hamis vádra, mint alternatívára, rá fog találni.

Ezen ellentmondásos helyzetek feloldására a legkézenfekvőbb és leginkább alkalmas megoldásnak a „kvázi jogorvoslat” kifejezés tűnik, hiszen a kvázi jelzővel azt fejezhetjük ki, hogy úgy viselkedik, vagy azt a funkciót tölti be, mint a Be. nyújtotta jogorvoslati lehetőségek. Továbbá a dogmatikailag ellentmondásos helyzetek feloldására fel kellene ismerni e funkciót, és beépíteni a hamis vádról rendelkezésre álló elméleti anyagokba. A felismerés a joggyakorlatból eredeztethető. Az általam „kvázi jogorvoslatnak” hívott jelenség egyre többször előfordul az ítélkezésben, többször sikerrel, de még nem tendenciaszerűen.

¹³⁵FÖLDVÁRI (1965) i.m.106-108.

6. Az aktualitás jegyében a következő 2011 és 2012 között született és nyilvánosságra hozott ítéletek közül is a leggyakrabban előforduló vádak kerültek kiválasztásra.

A Kúria Bfv.III.694/2011/5.számú ügyében a terhelt valótlannal azt állította, hogy édesanyja sérelmére a lopást fk. F.M. és fk. L.V. követte el. Nevezettekkel szemben gyanúsítotti kihallgatását követően, miután a terhelt elismerte, hogy a bűncselekményt valójában ő vitte véghez, a városi ügyészség a nyomozást megszüntette. Külön kiemelendő, hogy a vádlott nem elmebeteg, nincs tudatzavara, nem szenved szellemi hanyatlásban sem, és ezek nem voltak megállapíthatók nála ezek a cselekmény elkövetésének idején sem.

7. A Kúriánál Bfv.III.290/2011/3.számú ügyben, a vádlott beadványaiban arra hivatkozott, hogy az eljáró szakértők vele szemben elfogultak voltak, a hatóságok az eljárást szándékosan elhúzták, a pótmagánvád jogsértő, és a bírósági jegyzőkönyvek nem a valóságot tartalmazzák. Ezen felül az iratismertetés törvénysértő voltát, a jellemzése valótlanságát, és azt kifogásolta, hogy a védőváltásról nem értesítették. Már a feljelentésben hivatkozott eljárási hibák számából is arra lehet következtetni, hogy több konkrét személlyel szembeni büntetőügy megindítása volt a célja, közvetetten pedig a hátrányos jogkövetkezmények alóli szabadulás.

8. A Fővárosi Ítéletáblánál a 5.Bf.68/2010/17. számú ügyben a vádlott nem csak azt állította, hogy az alapügyben a bíróság rendelkezésére bocsátott titkos jegyzőkönyvekből készült kivonatok nem fedték a jegyzőkönyvek valós tartalmát, hanem ezen felül még a bíróságon valótlannal tartalmú közokiratot nyújtott be arra vonatkozólag, hogy a jegyzőkönyvek nyílttá tétele megtörtént. Ez utóbbit azzal indokolta, hogy az állítások azért valótlannak, mert a jegyzőkönyvek nyílttá tétele esetén egyáltalán nem lett volna szükség kivonat készítésére.

Az elkövetések kapcsán a motiváció vizsgálatánál elmondottakra utalnék. A szándékos hamis vád elkövetőit a fenti ügyekben, ha nem a bosszú, akkor a büntetéstől való menekülés vezérelte.

IV.2. A hamis tanúzás a gyakorlatban

A következő jogesetekben a bűncselekmény személyi és tárgyi körére való kiterjedtségét fogom vizsgálni, mely a széles elkövetői körre való kiterjesztéssel szinte teljes körű, valamint azt, hogy mi indította az elkövetőket a hamis tanúzásra.

1. Viszonylag nagy gyakorisággal fordul elő az, hogy a tanú egy folyamatban lévő büntetőeljárásban olyan személynek tulajdonítja a bűncselekményt, aki ártatlan. Erre egyrészt akkor kerülhet sor, ha az ügynek már van gyanúsítottja, ezáltal a konkrétan megjelölt személy egy hamis vád miatt került bíróság elé, ahol a tanú egy, a lényeges körülményekre vonatkozó, bűnösségét megerősítő hamis vallomást tett. A specialitás elvének figyelembevételével a hamis tanúzás lesz megállapítható, hiszen a hamis vádat bárki elkövetheti, míg az előbbi bűncselekményt nem. A Kúria a BH. 2005. 341. szám alatt közzétett eseti döntésben arra mutatott rá, hogy ekkor valójában hamis tanúzás valósul meg, de csak akkor, ha a tanú egy eddig terheltként nem szereplő személlyel szemben a vádban szereplő cselekménnyel, vagy az eljárás alá vont személlyel szemben tesz valótlanul egy másik bűncselekményre vonatkozó vallomást.

2. Ha az elkövető több hatóság előtt is hamis vallomást tesz, azt nem lehet folytatólagos elkövetésként értékelni. Ez esetben a hamis tanúzási cselekményeket a természetes egység körébe kell vonni. Akkor, viszont ha először egy fegyelmi ügyben indult eljárásban, majd ugyanabban az ügyben indult büntetőeljárásban ugyancsak hamisan vall, a folytatólagos bűncselekményi egység megállapítása a helyénvaló. Annál is inkább, mert a fegyelmi ügyekben elkövetett hamis tanúzás az egy önállóan büntetni rendelt cselekmény.¹³⁶ Az eset megítéléséhez a hamis tanúvallomás minősítésekor a Btk. 241§ (1) a) pontjára utalnék. A kizáró ok létezése kizárja a fegyelmi ügyben elkövetett hamis tanúzás bűncselekményi jellegét, ami egy olyan fontos dogmatikai érvelés eredménye, mely a gyakorlatban is sokszor felmerül.

3. Ha a hamisan valló tanú hamis okiratot is szolgáltat, feltéve, hogy azt ő készítette vagy hamisította meg azt, ez esetben az anyagi halmazat valóságos a Btk. 274.§(1) a) pontja és a 238.§ (2) c) pontja között. Azt a személyt pedig, aki a tanú céljának ismeretében készíti el és adja át a tanúnak a hamis iratot, hamis tanúzás bűnsegédeként kell felelősségre vonni.

¹³⁶FÖLDVÁRI (1965) i.m.263-264.

4. A „perbencsalás” a polgári peres eljárásokhoz kötődik, mely a joggyakorlatban széles körben elfogadott nézet szerint, tulajdonképpen a Btk. 238.§ (2) c) pontja szerint minősülő hamis tanúzás. A bíróság előtt a tudottan való tény hamis okiratok általi felhasználása alkalmas lehet az ellenérdekű fél kárának előidézésére is. A cselekmény összes tényállási eleme megegyezik a csaláséval, a védett jogtárgy miatt mégis a hamis tanúzás állapítható meg.

5. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 2011-ben meghozott 1.Fkf.497/2010/8. számú ítéletében az I. rendű (a továbbiakban r.) vádlott cselekményét a Btk. 238.§ (1) és (4) bekezdések szerinti hamis tanúzásnak minősítette. Az indoklásból kiderül, hogy az I. r vádlott a tőle elvárható figyelmet és körültekintést elmulasztotta, továbbá a valótlan tartalmú feljelentés megtételekor nem győződött meg kellőképpen a feljelentésének valóságtartalmáról. Mivel az I. r. vádlott fiatalkorú, e felelőtlen és következményeket figyelmen kívül hagyó magatartás itt fokozottan vizsgálendő.

6. A Nagykanizsai Városi Bíróság 2007-ben kihirdetett 5.B.5/2005/37. számú ítéletében bűnösnek mondta ki I. r. vádlottat büntetőügyben elkövetett hamis tanúzás büntetében, mint felbujtót, ezért öt többszörös visszaesőként 10 hónap börtönbüntetésre ítélte. Ezen ügy azért is érdekes, mert a vádlott büntetett előéletű, terhére már korábban lopás vétségét, többrendbeli okirattal visszaélést és járművezetés ittas állapotban vétségét is megállapítottak. A többszöri bűnözés következtében, mely az illető életében óhatatlanul jelen van, egy oly fajta rutin és hiszem alakul ki, hogy cselekményei, hamis megnyilvánulásai büntetlenül fognak maradni. Ahogy az ítélet is mutatja, ez esetben sem így volt.

7. A teljeskörűség jegyében a szakértő hamis megnyilvánulása sem maradhatott büntetlenül, a Debreceni Ítéltábla II.73/2011/5. számú ügyében, melyet a bíróság helyesen minősített hamis tanúzásnak. Tekintettel a bizonyítási gyakorlatban nem ritkán előforduló szakvélemények közötti eltérésekre, jelen esetben az objektív adatokkal igazolt, ám a vádlott valóságnak ellentmondó véleményének egyes részei mégsem feleltek meg a valóságnak. A szakértői vélemény hamisságáról helytállóan döntött az első bíróság, amikor nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a polgári perben hozott jogerős határozat egyes elemei a szakvéleménnyel összhangban álltak.

CONCLUSIO

A hamis vád szankcionálása azért rendkívül jelentős, mert nem csak egy ártatlan személy ellen indítanak büntetőeljárást, hanem emellett egy folyamatban lévő eljárás is igazságtalanul zárulhat. Emellett azt is leszögezném, hogy a hamis vád rendkívül sokszor fordul elő a gyakorlatban, ezért csaknem az életben előforduló valamennyi hamis vádolási cselekményre ráillik. A hamis tanúzás is számos élethelyzetet von a tényállás fogalma alá, ezen felül az elkövetői kör szélesítése is egyre több hamis tanúzási cselekményt eredményez, melyet a dolgozatom egészében kimerítően tárgyaltam.

Azért, hogy ne kerüljön sor hamis vádolási cselekményekre, a tanúkenti kihallgatás során nyújtandó precizitás, kellő körültekintés és a ténylegesen a tanú által észlelt előadása kiemelten fontos érdekként vannak jelen a büntetőjogban. Ez azonban hiányzik, ezért az állami büntetőhatalom szankcióval sújtja az elkövetőket. A bűncselekményeket tehát fenn kell tartani, és a szigorítás a negatív tendencia megváltoztatására is képes lehet.

A hamisság igazságtalanságot eredményező hatása miatt destabilizálja a társadalmat, és ezáltal az igazságszolgáltatás legnagyobb tehertételévé ennek elterjedtsége és mértéke válhat. Ezért határozottan állítható az, hogy az igazság kiderítéséhez még nagyobb érdek fűződik, mint valaha. A törvényes működésbe vetett bizalomvesztés az egész jogrendet veszélyezteti.

Végül, s ami a legfontosabb, az igazságnak és a jognak nem kell elbuknia, ha a bűnös merényletek melyek hamisított vagy költött színekben tüntetik elő a tényeket elszaporodnak, mivel a büntetőjog révén végül mégis az igazság győz, s a hamisság kontra igazság pozíció megfordul. Igazság kontra hamisság...

IRODALOMJEGYZÉK

Vonatkozó törvények:

- I. 1878. évi V. törvénycikk a büntettekről és vétségekről
- II. 1879. évi XL. törvény a kihágásokról
- III. 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról
- IV. 1914. évi XLI. törvénycikk a becsület védelméről
- V. 1948. évi XLVIII. törvény a büntetőtörvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról
- VI. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
- VII. 1961. évi V. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- VIII. 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról
- IX. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- X. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- XI. 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- XII. 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről
- XIII. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszeréről

Monográfiák, folyóiratszettek:

- XIV. ANGYAL Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve. Síkkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság és bűnpártolás. Attila nyomda, Bp., 1936.
- XV. ANGYAL Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. A „Büntetőjogi előadások” átdolgozott és rövidített második kiadása. Athenaeum, Bp., 1909.
- XVI. ANGYAL Pál: Pénzhamisítás. A hamis eskü és hamis tanúzás. Hamis vád. Grill Károly Könyvkereskedés, Bp., 1940.
- XVII. BAGI Dénes: A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1982.

- XVIII. BÉKÉS Imre: Büntetőjog. Államigazgatási Főiskola, Bp., 1979.
- XIX. BELOVICS Ervin- GELLÉR Balázs- NAGY Ferenc- TÓTH Mihály: Büntetőjog. Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2012.
- XX. BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor- SINKU Pál: Büntetőjog. Különös rész. Kilencedik átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2011.
- XXI. BELOVICS Ervin: A hamis vád elkövetési magatartásainak sajátosságai. Iustum Aequum Salutare, Bp., 2011/4.
- XXII. BOCZ Endre: De lege ferenda megjegyzések a hamis vád és tanúzás szabályozásához. Jogtudományi Közlöny, Bp., 1961/3.
- XXIII. CSEKA Ervin: A magyar büntető eljárásjog alapvonalai. Második átdolgozott kiadás, Bába, Szeged, 2006.
- XXIV. DÉRI Pál: A hamis vád és a hatóság előtti rágalmazás. Rendőrségi Szemle, Bp., 1957/11.
- XXV. EDVI Illés Károly: A magyar büntető törvénykönyv magyarázata. Harmadik teljesen átdolgozott kiadás, II. kötet, Révai, Bp., 1909.
- XXVI. ERDŐSSY Emil- FÖLDVÁRI József- TÓTH Mihály: Magyar Büntetőjog. Különös rész. Harmadik átdolgozott kiadás, Osiris, Bp., 2005.
- XXVII. FANTOLY Zsanett- KARSAI Krisztina- CSURI András: Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez. Rejtjel, Bp., 2005-2006.
- XXVIII. FAYER László: A magyar büntetőjog kézikönyve. Harmadik bővített kiadás, Franklin Társulat, Bp., 1905.
- XXIX. FINKEY Ferenc: A Magyar Büntetőjog tankönyve. Negyedik átdolgozott kiadás, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Bp., 1914.
- XXX. FINKEY Ferenc: Anyagi igazság és téves jelszavak a büntető eljárásban. Magyar Jogi Szemle, Bp., 1927.
- XXXI. FÖLDVÁRI József: Az igazságszolgáltatás elleni büntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1965.

- XXXII. GELLÉR Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános tanok. Magyar Közlöny Lapkiadó, Bp., 2008.
- XXXIII. IRK Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Második kiadás, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és nyomda, Pécs, 1933.
- XXXIV. KAUTZ Gusztáv: A magyar büntetőjog tankönyve. Eggenberger, Bp., 1881.
- XXXV. KÖRÖSI Sándor: A magyar büntetőjog tankönyve az 1878. évi V. törvénycikkben foglalt büntetőtörvénykönyv alapján. Második teljesen átdolgozott kiadás, Pfeifer Ferdinand, Debrecen, 1879.
- XXXVI. MENDELÉNYI László: A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei. Jogtudományi Közlöny, Bp., 1914./11.
- XXXVII. NAGY FERENC: A magyar büntetőjog különös része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2009.
- XXXVIII. PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Pfeifer Ferdinand, Pest, 1870.
- XXXIX. PUSZTAI Ferenc (szerk.): Magyar Értelmező Kéziszótár. Második átdolgozott kiadás, Akadémia Kiadó, Bp., 2003.
- XL. RÓZSA János: A hamis vád és a rágalmazás. Jogtudományi közlöny, Bp., 1966/10.
- XLI. TÓTH Mihály: Még egyszer a hamis tanúzás új reformjáról. Magyar jog, Bp., 1985./2.
- XLII. TOTH Mihály: Megjegyzések a fegyelmi vétségre vonatkozó hamis vád szabályozásához. Magyar jog, Bp., 1977./12.
- XLIII. WIENER A. Imre- GYÖRGYI Kálmán (szerk): A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Különös rész. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1996.
- XLIV. ZSILKA László: A hamis vád és hamis tanúzás nyomozásának kérdései. Ügyészek lapja, Bp., 2008./1.